

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Baudžiamosios justicijos katedra

Laurytos Žygytės

V kurso, baudžiamosios justicijos

studijų šakos studentės

Magistro darbas

Baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą

Vadovas: prof. dr. Jonas Prapiestis

Recenzentas: lekt. Dainius Stasiulis

Vilnius

2017

TURINYS

ĮVADAS.....	2
1. Kontrabandos samprata ir raida.....	5
1.1. Įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą, raida.....	5
1.2. Kontrabandos samprata.....	11
2. Kontrabandos pagrindinė sudėtis.....	15
2.1. Objektas ir dalykas.....	17
2.2. Objektyvioji pusė.....	27
2.3. Subjektas.....	40
2.4. Subjektyvioji pusė.....	43
3. Kontrabandą kvalifikuojantys ar privilegijuojantys požymiai.....	46
4. Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės už kontrabandą atribojimas.....	49
5. Kontrabandos baudžiamumas.....	51
IŠVADOS.....	63
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	65
SANTRAUKA.....	73
SUMMARY.....	74

ĮVADAS

Kontrabanda, kaip socialinis ir teisinis reiškinys, Lietuvoje ir daugelyje kitų pasaulio valstybių jau yra žinoma nuo seniausių laikų. Nuo valstybių susikūrimo ir jų sienų atsiradimo, asmenys siekdami išvengti valstybės įvestų privalomų mokesčių už prekių ir kitų daiktų gabenimą per valstybinę sieną, pradėjo per valstybines sienas neteisėtai gabenti prekes ir kitus daiktus. Kontrabanda dažniausiai įvardijama kaip neteisėtas prekių ar kitų daiktų gabenimas per valstybės sieną, nepateikiant šių daiktų muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengiant.

Vienas iš svarbiausių valstybės uždavinių yra mažinti paplitusią kontrabandą, kuri neigiamai veikia Lietuvos valstybės ekonomiką ir verslo tvarką. Valstybė būdama atsakinga už efektyvią kontrabandos kontrolę ir prevenciją, dėl didelės nusikalstamumo padaromos žalos ir pavojingumo, tobulina ir papildo teisinę sistemą bei kuria įstatymus. Priemonės ir bausmės kovojant su šiuo reiškiniu kinta su valstybinių, politinių ir ekonominių santykių vystymusi ir kaita.

Temos aktualumas. Lietuvos Respublika dėl savo geografinės padėties ir skirtingų kainų lygių padėties yra tranzitinė šalis, per kurios sieną kasdien gabenamas didelis kiekis įvairių prekių tarp Rytų ir Vakarų, Šiaurės ir Pietų Europos valstybių¹. Asmenys, per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenantys privalomus pateikti muitinei daiktus, privalo juos deklaruoti ir laikytis įstatymų nustatytų muitinės procedūrų, tačiau labai dažnai prekės gabenamos neteisėtai bei pažeidžiant teisės aktų reikalavimus ir išvengiant privalomų muitų mokesčių. Dėl neteisėtos veiklos yra prarandama daug pajamų į valstybės biudžetą.

Atsižvelgiant į kontrabandos pavojingumą ir šios problemos aktualumą, šio nusikaltimo kontrolė ir prevencija laikytina viena iš aktualiausių valstybės spęstinių teisėsaugos problemų, taip pat ir teismų įgyvendinant teisingumą, teisingo sprendimo priėmimu. Baudžiamosios atsakomybės už kontrabandą problema yra teorijos ir jos pritaikymo praktikoje dalykas. Praktikoje iki šiol lieka nemažai kvalifikavimo ir bausmių skyrimo problemų. Tai susiję su atskirų nusikalstamų veikų sudėties požymiu netinkamu įvertinimu ir taikymu, nusikalstamų veikų kvalifikavimu, nusikalstamų veikų nuo nesusikalstamų atskyrimo, baudžiamosios nuo administracinės atsakomybės atirbojimu, bausmių skyrimu už kontrabandą.

¹Lietuvos Respublikos muitinės veiklos 2016 m. veiklos ataskaita. [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.cust.lt/mport/failai/veikla/ataskaitos/2016_Ataskaita.pdf>.

Siekiant teisingai kvalifikuoti nusikalstamas veikas, visų pirma reikia atlikti kontrabandos sudėties analizę. Tik išanalizavus kontrabandos sudėties požymius yra įmanoma teisingai kvalifikuoti nusikalstamas veikas bei spręsti su kvalifikavimu susijusias problemas, taip pat paskirti tinkamą bausmę už nusikaltimą.

Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nustatančių privalomų pateikti muitinei daiktų gabenimo per valstybės sieną procedūras ir taisykles gausa, byloja apie kontrabandos problemos aktualumą mūsų valstybėje ir tarptautiniu lygiu, valstybių politikos skiriama nemažą dėmesį.

Darbo tikslas – išanalizuoti kontrabandos nusikaltimo sudėtį ir baudžiamosios atsakomybės taikymo už kontrabandą ypatumus.

Darbo uždaviniai – tikslo pasiekimui keliami uždaviniai:

1. Išnagrinėti baudžiamosios atsakomybės už kontrabandą sampratą ir raidą;
2. Išanalizuoti kontrabandos pagrindinės sudėties teorinius ir praktinius taikymo aspektus;
3. Išnagrinėti kontrabandą kvalifikuojančius ir privilegijuojančius požymius;
4. Išnagrinėti pagrindinius baudžiamosios ir administracinės atsakomybės už kontrabandą atribojimo kriterijus;
5. Išanalizuoti baudžiamosios atsakomybės taikymo už kontrabandą aspektus.

Darbo objektas – kontrabanda, jos sudėtis ir baudžiamoji atsakomybė už ją.

Tyrimo metodai. Magistro darbe pasitelkti aprašomasis, istorinis, lyginamasis, loginis, sisteminis, analizės metodai. Aprašomasis metodas buvo naudotas atskleidžiant kontrabandos sampratą, o istoriniu metodu buvo remiamasi siekiant atskleisti įstatymų reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą, raida. Sistemines analizės metodu buvo analizuota kontrabandos sudėtis, bausmių skyrimo ir kitų su baudžiamosios atsakomybės realizavimu susijusių nuostatų analizė, atskleidžiant jos požymių tarpusavio ryšius. Loginis, analizės, lingvistinis ir sisteminis metodai panaudoti analizuojant įvairius teisės aktus, teisės doktriną ir teismų praktiką, kuriuo buvo atskleidžiamos įvairios teisės doktrinų autorių pozicijos, o teismų praktikos analizė atskleidė kaip yra praktiškai įgyvendinamas kontrabandos instituto taikymas. Lyginamojo metodo pagalba buvo aptarti kontrabandos baudžiamumo ypatumai kitų valstybių įstatymuose.

Darbo originalumas. Pirmiausia reikėtų pažymėti, kad šis magistrinis darbas originalus bus tuo, kad magistrinio darbo pasirinkta tema bus nagrinėjama su naujaisiais Lietuvos Respublikos 199 straipsnio pakeitimais ir papildymais, kurie 2015 m. gegužės 7 d. išplėtė taikymą už kontrabandą dėl tam tikrų dopingo medžiagų. Šių pakeitimų naujieji požymiai sudėtyje iki šiol nebuvo analizuojami magistriniuose darbuose. Taip pat

nagrinėjamos temos originalumą patvirtina ir tai, kad panaudota visa naujausia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) praktika nuo 2010 – 2016 metų. Buvo atsižvelgta į paskutinę teismų praktiką, analizuojant kaip teismų praktika interpretuoja ir supranta kontrabandos nusikalstamos veikos požymius, bei kokie probleminiai klausimai išskyla kvalifikuojant veikas.

Tyrimo šaltiniai. Šiame darbe remiamasi visais prieinamais, su nagrinėjamu klausimu susijusiais šaltiniais: Europos Sąjungos teisės aktais, Tarybos reglamentais, Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuota praktika, taip pat moksliniais straipsniais (Abramavičius A., Radžiūkynas J., Pečkaitis J. S., Justickis V., Veršekys P.), specialiaja literatūra apie kontrabandą (Abramavičius A., Povilauskienė D., Misiūnas J., Piesliakas V., Malinauskaitė J., Šulija G., Šulija V., Sarapienė S., Avižienis J. Š.), baudžiamojo kodekso komentaro bendrąja ir specialiaja dalimis (Abramavičius A., *et al*).

Kontrabandos samprata ir raida

1.1. Įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą, raida

Siekiant įsigilinti ir tinkamai suvokti kontrabandos sudėties turinį būtina aptarti šio instituto reglamentavimo šaltinius.

Susikūrus valstybei ir atsiradus valstybės sienoms, pradėjus rinkti išdo bei protekcionistinius mokesčius bei riboti tam tikrų prekių ir kitų daiktų gabenimą, atsiranda kontrabandos problema². XVIII a. viduryje garsus teisės filosofas Čezarė Bekarija rašė, kad kontrabanda – tai tikras nusikaltimas, įžeidžiantis ir valdovą, ir tautą, bet bausmė už tai skiriama negali būti negarbinga, nes visuomenė nemano, kad šis nusikaltimas negarbingas. Žmonės mano, kad nusikaltimas kuris nepasiekia jų tiesiogiai ir nepadarys jiems žalos, prieš tokius nusikaltėlius nesukeliamas bendras pasipiktinimas ir jų nuomone, kad tai nėra nusikaltimas³.

Jau XIII amžiuje vienas iš svarbiausių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės uždavinių buvo valstybės ekonominių interesų gynimas ir apsaugojimas nuo nepageidaujamų prekių srautų, t.y. prekių gabenimo nesumokėjus rinkliavų ir muitų arba slapta apvažiuojant muitines naujais keliais, tiltais, perkėlomis, neapmuitintų prekių pardavimo mugėse bei turguose ir panašiai. Valstybės vadovas pats privalėjo valdyti ir kontroliuoti muitines, kad kuo daugiau pajamų būtų surenkama į didžiojo kunigaikščio išdą. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės šaltiniuose buvo minima apie muitus, jų dydžius ir mokėjimo tvarką, bausmes už vengimą juos mokėti.

1529 m. Pirmojo Lietuvos Statuto pirmojo skyriaus „Apie valdovo asmenį“ 21 straipsnyje „Kas naujus muitus įvedinėtų“ dėstoma: „Taip pat įsakome, kad nė vienas žmogus mūsų valstybėje – Lietuvos Didžiojo kunigaikštystėje – nedirėtų naujų muitų išsigalvoti ar įvedinėti nei keliuose, nei miestuose, nei ant tiltų ar ant užtvankų bei vandenyse, nei turguose savo dvaruose, išskyrus, kurie nuo seno buvo įvesti ir turėtų tam mūsų pirmtakų, didžiųjų kunigaikščių arba mūsų raštus. Ir kas beįdrįstų nustatyti naujus muitus, tą dvarą, kuriame įvedė, praranda, ir atitenka mums, valdovui“⁴. 1566 m. Antrasis Lietuvos Statutas atleido bajorus nuo tiltų mokesčių ir nuo mokesčių vidaus muitinėse. 1588 m. Trečiajame Lietuvos Statute bajorams buvo leista visais sausumos ir vandens keliais be jokių muitų gabenti savo medžio gaminius, javus ar daiktus, taip pat nemokėti jokių turgaus tiltų mokesčių ir rinkliavų. Savo reikalams iš užsienio jiems buvo leista

² POVILAUŠKIENĖ, D. *Teisė ir muitinės veikla*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2006, p. 58.

³ BEKARIJA, Č. *Apie nusikaltimus ir bausmes*. Vilnius: Mintis, 1992, p. 88.

⁴ VALIKONYTĖ, I.; LAZUTKA, S.; GUDAVIČIUS, E. *Pirmasis Lietuvos Statutas (1529 m.)*. Vilnius, 2001, p. 135.

parsigabenti prekių be muitų mokesčių, svarbu, kad tik jos nebūtų skirtos prekybai. Kaip įrodymą, kad prekės vežamos per sieną bajorų reikalams, reikėjo duoti priesaiką.

1795 m. okupavus Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę, įvesta Rusijos imperijos administracinė tvarka. 1840 m. liepos 7 d. Rusijoje priimtas įstatymas „Dėl Lietuvos Trečiojo statuto panaikinimo ir bendrų Rusijos įstatymų įvedimo Lietuvoje“. Lietuvos bajorai neteko Trečiajame Statute nustatytų prekybos ir muitų privilegijų ir privalėjo laikytis 1819 m. Rusijos imperijos muitų statuto. Rusijos Muitų statuto 93 straipsnyje buvo nustatyta atsakomybė už kontrabandos nusikaltimą, t.y. už įvežimą neapmokestinamų prekių per Rusijos imperijos sieną jų nedeklaruojant, slaptas prekių gabenimas nesumokant maito mokesčio, arba draudžiamų įvežti prekių įvežimas. Neteisingas dokumentų užpildymas vežant prekes per Rusijos imperijos sieną nebuvo laikomas kontrabanda, tai buvo traktuojama kaip muitinės taisyklių pažeidimu.

1877 m. Rusijos muitininkų kodekse buvo įtvirtinta, kad kontrabanda – prekių gabenimas ne per muitinę arba ir per muitinę, bet paslėpus jas nuo muitinės kontrolės. Praplėstos atsakomybės už kontrabandą ribos ir už gabenimą buvo baudžiamas: „kontrabandinių prekių atėmimu kartu su transporto priemonėmis, pinigine bauda su kontrabandinių prekių ir transporto priemonių atėmimu, kontrabanda ypač stambiu mastu: pinigine bauda su kontrabandinių prekių ir transporto priemonių atėmimu, išskeldinant asmenį 50 varstų nuo sausumos ir jūrų sienų arba įkalinant nuo 1 iki 5 metų kalėjime, arba pataisos namuose“⁵.

1918 m. vasario 16 d. atkūrus Lietuvos valstybingumą, pirmaisiais Nepriklausomybės metais dar tebevyko ginkluota kova, keitėsi valstybės teritorija, nelengvai formavosi kontrabandos prevencijos sistema. 1919 m. įkurtas Muitinės departamentas ir paskelbti laikinieji Lietuvos muitinių įstatai, kuriuose kontrabandos nusikaltimas apibrėžiamas kaip „prekių įgabenimas į Lietuvos ribas, taip pat išvežimas iš Lietuvos šalia muitinių arba neparodant muitinėms“⁶.

1924 m. liepos 10 d. buvo priimti Muitų įstatai. Kontrabanda reglamentuota 159 ir 160 straipsniuose. 159 straipsnyje kontrabanda laikoma: „prekės, įgabamos iš užsienio, neatlikus muitinės apeigų; išgabamos prekės arba tos prekės, kurias kėsina masi išgabenti iš Lietuvos, neatlikus minėtų apeigų; vidaus rinkoje platinamos tokios prekės, kurios yra draudžiamos arba kurios neteisėtai gautos iš muitinės be maito, arba įmokėjus mažesnę kaip reikia muitą“, pagal 160 straipsnį kontrabandai buvo prilyginamos: „užsienio prekės, saugojamos, pervežamos ir sukrautos sandėliuose, jei: kleimuotinos

⁵Сводъ Законовъ Россійской Имперіи, Т. XVI, Москва, 1997.

⁶Lietuvos įstatymai: sisteminuotas įstatymų, instrukcijų ir įsakymų rinkinys. Kaunas, 1992, p. 430.

prekės gabenamos arba laikomos prekybos įstaigose be kleimų; prekybai skiriamos nekleimuotinos prekės neturi muitinės kvitų ar urmo sandėlių dokumentų“⁷.

1940 m. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, jos teritorijoje ėmė galioti sąjunginiai įstatymai ir Sovietų Sąjungos bei sąjunginių respublikų baudžiamųjų įstatymų pagrindai ir Valstybinių nusikaltimų nuostatai. Sovietų Sąjungos Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo 1940 m. lapkričio 6 d. įsaku Lietuvos teritorijoje laikinai leista taikyti 1926 m. priimtą Rusijos Federacijos sąjunginių respublikų baudžiamąjį kodeksą, kuris Lietuvos teritorijoje buvo taikomas iki 1961 m. rugsėjo 1 d. Minėtame kodekse kontrabanda buvo priskirta prie „Kitų valstybinių nusikaltimų“, kuriais kėsinama į pagrindinius valstybės interesus ūkininkavimo sferoje. Kontrabanda – neteisėtas prekių ar kitokių vertybių gabenimas per valstybinę sieną, jeigu tai daroma, slepiant daiktus specialiuose saugyklose, arba apgaulingai panaudojant muitų ir kitokius dokumentus.

1961 m. priimtas Lietuvos Tarybų Sąjunginės Respublikos baudžiamasis kodeksas, kuriame kontrabandos nusikaltimas buvo įtvirtintas baudžiamojo kodekso specialiosios dalies 1 skyriuje „Valstybiniai nusikaltimai“, 77 straipsnyje. Kontrabanda buvo suprantama, kaip „neteisėtas prekių ar kitokių vertybių gabenimas per TSRS valstybinę sieną, jei tai daroma slepiant daiktus specialiose saugyklose, arba apgaulingai panaudojant muitų ir kitokius dokumentus, arba stambiu mastu, arba jeigu tai daro grupė asmenų, susiorganizavusių verstis kontrabanda, ar pareigūnas, pasinaudodamas tarnybine padėtimi, taip pat sprogstamųjų, narkotinių, smarkiai veikiančių ir nuodingųjų medžiagų, ginklų, karinės aprangos kontrabanda“⁸.

1990 m. kovo 11 d. atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, reikėjo keisti kontrabandą reglamentuojantį įstatymą. 1990 m. spalio 4 d. Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo“⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – LRBK) 77 straipsnyje buvo padaryti kontrabandos straipsnio pakeitimai: iš požymio „TSRS valstybinę sieną“ pakeistas į „Lietuvos Respublikos valstybės sieną“, o taip pat šiuo pakeitimu kontrabandos dispozicijos sąvoka „karinės aprangos“ pakeista į „šaudmenų“, kuris yra kontrabandos nusikaltimo dalykas. Padarytas pakeitimas ir sankcijoje – panaikinta nutrėmimo bausmė.

1993 m. sausio 28 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-57 buvo padaryti esminiai LR BK 77 straipsnio pakeitimai ir papildymai, t.y. numatyta pagrindinė ir

⁷Lietuvos muitinių įstatymai. *Vyriausybės žinios*. Kaunas, 1924, Nr. 164, p. 264-265.

⁸*Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas*. Vilnius, 1978, p. 68.

⁹Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1990, nr. 31-740.

kvalifikuota kontrabandos sudėtis¹⁰. Keitėsi gabenamas dalykas iš „prekės ir kitos vertybės“ į „prekių, pinigų, meno ar kitokių vertybių ar kitų privalomų pateikti muitinei daiktų“ gabenimu. Pakeistas alternatyvių požymių sąrašas: neliko požymio kaip kontrabanda, padaryta „pareigūno, pasinaudojant tarnybine padėtimi“, bet įtrauktas naujas požymis „jeigu pateikiami vieni dokumentai, o gabenamos kitų pavadinimų prekės ir daiktai“. Požymis „slepiant daiktus specialiose saugyklose“ pakeistas į „slepiant vietose, apsunkinančiose aptikimą“, o požymis „apgaulingai panaudojant muitų ir kitokius dokumentus“ pakeistas į „naudojant suklastotus dokumentus“. Kvalifikuotoje kontrabandos sudėtyje išskirti alternatyvūs požymiai: „kontrabanda stambiu mastu, arba, jeigu tai padaro grupė asmenų, susiorganizavusių verstis kontrabanda“. Sankcijoje įtraukta nauja bausmės rūšis – bauda, kaip pagrindinė arba papildoma bausmė.

1993 m. birželio 10 d. įstatymu¹¹ modifikuota kontrabandos įtvirtintos LR BK 77 straipsnio 1 dalies dispozicija. Tiksliau ir konkrečiau nurodoma gabenimo vieta, dispozicijoje vietoj žodžių „nepateikiant muitinei“, pakeista į „ne per muitines ar muitinių postus arba tokių daiktų gabenimas per muitines“.

1994 m. liepos 19 d. įstatymu¹² LR BK 77 straipsnis „Kontrabanda“ buvo pripažintas netekusiu galios ir baudžiamoji atsakomybė už kontrabanda buvo priskirta prie nusikaltimų ūkininkavimo tvarkai, bei įtvirtinta LR BK 312 straipsnyje¹³.

1995 m. liepos 4 d. įstatymu¹⁴ kuriuo kontrabandos sudėtis buvo papildyta nauju alternatyviu požymiu „kitais išvengiant muitinės kontrolės“ ir įstatymu numatytu nauju kontrabandos padarymo būdu „pagal tranzitinius dokumentus įvežamų prekių neišvežimas iš Lietuvos Respublikos“.

1998 m. vasario 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-617¹⁵ atsisakyta kontrabanda laikyti prekių neišvežimą iš Lietuvos Respublikos ir LR BK buvo papildytas nauju 312¹ straipsniu, kuris reglamentavo šią veiką. LR BK 312 straipsnyje numatančiame baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą šiais pakeitimais buvo išskirti nusikaltimą kvalifikuojantys požymiai: kontrabandos dalyko gabenimas „ne per muitines“

¹⁰ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, baudžiamojo proceso ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1993, nr. 5-90.

¹¹ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, baudžiamojo proceso ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1993, nr. 26-597.

¹² Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1994, nr. 60-1182.

¹³ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2-asis papildytas leidimas, 2001, p. 405.

¹⁴ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1995, nr. 59-1477.

¹⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8(1), 11, 26, 35, 49, 54, 55, 207, 231, 231(2), 231(3), 232(1), 232(2), 232(4), 232(5), 232(6), 234, 234(1), 234(2), 234(3), 234(4), 236, 285, 287, 288, 289, 290, 294, 295, 312 straipsnių pakeitimo ir papildymo 132(1), 214(1), 312(1), 312(2) straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 17-397.

ir papildytas kvalifikuoto dalyko sąrašas „sprogmenys, sprogstamosios ir kitokios strateginės prekės, psichotropinės medžiagos bei prekursoriai. Taip pat LR BK 312 straipsnis papildytas 3 dalimi, kurioje įtvirtinti itin kvalifikuojantys kontrabandą požymiai: „stambus mastas, grupiškumas, pakartotinumumas ar didelio kiekio šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų kontrabanda. Šiuo įstatymu taip pat buvo išaiškinta, kad pagal LR BK 312 straipsnio 1 ir 2 dalyje numatytas veikas užtraukia baudžiamąją atsakomybę, kai gabenamo dalyko vertė viršija 100 minimalių gyvenimo lygių (MGL) dydžio sumą, taip pat šiuo įstatymu buvo išaiškintos sąvokos „kontrabanda stambiu mastu“ t.y. 500 (MGL) ir „didelio kiekio šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogstamųjų medžiagų kontrabanda“ t.y. kai neteisėtai gabenama daugiau kaip 2 vienetai šaunamųjų ginklų, daugiau kaip 50 vienetų šaudmenų, daugiau kaip 0,1 kg sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų.

2002 m. gruodžio 10 d. įstatymu¹⁶ LR BK 312 straipsnyje buvo atsisakyta pakartotinumumo už kontrabandą ir kvalifikuojančio požymio „gabenant ne per muitines“. Už kontrabandą numatyta baudžiamoji atsakomybė ir juridiniam asmeniui. Taip pat pakeista straipsnio dispozicija, dėl kontrabandos dalyko gabenimo per Lietuvos Respublikos valstybinę sieną, kuri užtraukia baudžiamąją atsakomybę tik tada, kai dalyko vertė viršija 250 MGL. Kitais atvejais už kontrabandą būtų taikoma administracinė atsakomybė. Ši kontrabandos redakcija galiojo iki naujo LR BK, patvirtino 2000 m. rugsėjo 26 d., įsigaliojimo, t.y. iki 2003 m. gegužės 1 d.

2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusiame naujajame LR BK, kontrabandos nusikaltimas įtvirtintas LR BK XXXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“ 199 straipsnyje¹⁷, kurio 1 dalyje numatyta – pagrindinė kontrabandos sudėtis, o 2 dalyje – kvalifikuota kontrabandos sudėtis, 3 dalyje – atsakomybė juridiniam asmeniui. Kontrabanda – privalomų pateikti muitinei daiktų, kurių vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nepateikiant muitinės kontrolei ar kitaip šios išvengiant. Straipsnio dispozicijoje nėra išskirta tokių kontrabandos sudėties požymių, kaip daiktų gabenimas naudojant suklastotą muitinės deklaraciją ar kitus dokumentus ir gabenimas kitų pavadinimų prekių ar daiktų nei nurodyta muitinės deklaracijoje ar kituose dokumentuose. Nenustatomi tokie kontrabandos sudėčių kvalifikuojantys požymiai, kaip stambus mastas, grupė iš anksto susitarusių asmenų, ar didelio kiekio šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų ar

¹⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8(1), 11(1), 45, 53(1), 232(1), 232(2), 232(5), 232(8), 312, 321(2) straipsnių pakeitimo, 232(3) straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir kodekso papildymo 340(1) straipsniu, įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 9-1258.

¹⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741.

sprogstamųjų medžiagų kontrabanda. Antroje straipsnio dalyje įtvirtinti kontrabanda kvalifikuojantys požymiai, t.y. kai nepateikiant muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengiant ar neturint leidimo gabenami šaunamieji ginklai, šaudmenys, sprogmenys, sprogstamosios, radioaktyvios medžiagos ar kitos strateginės prekės, nuodingosios, stipriai veikiančios, narkotinės, psichotropinės, medžiagos arba jų pirmtakai (prekursoriai). Baudžiamoji atsakomybė už antroje dalyje minėtų daiktų kontrabanda atsiranda neatsižvelgiant į jų kiekį ir vertę. Trečioje dalyje numatyta atsakomybė juridiniam asmeniui.

2004 m. liepos 1d. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą ir tapus jos nare, buvo panaikintos muitų sienos tarp Lietuvos ir Europos Sąjungos šalių. Nuo šio momento prie Europos Sąjungos vidinių sienų nebėra atliekami jokie muitinės formalumai, gabenamos prekės neturi būti pateikiamos muitinei ir paprastai muitinės nebetikrinamos. Kroviniai gabenami tik su transporto ir prekybos dokumentais. Prie vidinių sienų leidžiama atlikti tik atrankinį muitinės tikrinimą, kuriuo siekiama užkirsti kelią neteisėtam narkotikų ar kitų visuomenei grėsmę keliančių prekių gabenimui. Taigi įstojus į Europos Sąjungą muitinėje nebeatliekamos jokios procedūros gabenant bendrojoje rinkoje laisvai cirkuliuojančias prekes iš kitų Europos Sąjungos šalių ir į jas. Tačiau importo, eksporto ir tranzito formalumai, gabenant prekes iš Europos Sąjungai nepriklausančių šalių ir į jas, išlieka¹⁸.

2007 m. birželio 28 d. įstatymu¹⁹ LR BK 199 straipsnio dispozicijoje buvo papildytas kontrabandos dalyko sąrašas, kuris numato baudžiamąją atsakomybę už kontrabandos nusikaltimą tam „...kas neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno kilnojamąsias kultūros vertybes ar antikvarinius daiktus“, kurių vertė neturi reikšmės kvalifikavimui. Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų sąvokas apibrėžia Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas²⁰.

2015 m. gegužės 7 d. įstatymu²¹ LR BK 199 straipsnis buvo papildytas ir pakeistas. Buvusiais LR BK 199 straipsnio 2 ir 3 dalis laikyti atitinkamai 3 ir 4 dalimis, t.y. kvalifikuota kontrabandos sudėtis iš 2 dalies perkelta į 3 dalį, o 3 dalis numatanti

¹⁸ POVILAUŠKIENĖ, D. *Teisė ir muitinės veikla*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2006, p. 14-16.

¹⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 1981, 1982, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256(1), 257(1) straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 81-3309.

²⁰ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 14-352.

²¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 160, 199 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 276¹, 276², 276³ straipsniais įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2015-05-18, nr. 7560.

atsakomybę juridiniam asmeniui perkelta į 4 dalį. LR BK 199 straipsnis taip pat papildytas nauja 2 dalimi, t.y. „Tas, kas nepateikdamas muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengdamas arba neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas medžiagas“. Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatymas²² nurodo kokių dopingo medžiagų apyvarta yra ribota.

Apibendrinant galima daryti išvada, kad kontrabandos straipsnis buvo dažnai keičiamas. Pakeitimai buvo susiję su nusikalstamų veikų sudėčių požymių pakeitimais bei už tokių veikų padarymą taikomomis sankcijomis. Pakeitimams taip pat turėjo įtakos teisės aktai, kuriuose buvo įtvirtintas kontrabandos nusikaltimas. Atsižvelgus į įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už kontrabandos nusikaltimą akivaizdi bausmių griežtėjimo tendencija, išplėstos sankcijos bausmių ribos ir dydžiai.

1.2. Kontrabandos samprata

Kontrabanda (it. *contrabbando*, iš *contra* - prieš + *bando* - vyriausybės įsakas) – draudžiamų įvežti prekių įvežimas pažeidžiant įstatymus²³. Šios veikos esmę galima suprasti, kaip veikimas nepaisant taisyklių. „Tarptautinių žodžių žodyne“, terminas kontrabanda yra kildinamas iš italų kalbos. Tačiau toks kontrabandos apibūdinimas būtų labai bendras, nes taip apibrėžti galima bet kurią nusikalstamą veiką. Kitame ankstesniame „Tarptautinių žodžių žodyne“²⁴ galime rasti išsamesni šio nusikaltimo apibūdinimą, kaip: slaptas prekių, vertybių pervežimas arba pernešimas per valstybės sieną, aplenkiant muitines; tokiu būdu pervežtos ar perneštos prekės; visa, kas draudžiama, kas pavelkama slapta, pervežama vogčiomis. Lietuvių kalbos žodyne kontrabanda apibūdinama kaip: slaptas prekių gabenimas per sieną iš kitos valstybės, aplenkiant muitines ir slepiant prekes nuo jų patikrinimo; slapta iš kitos valstybės įgabentos prekės; užmaskuotas ir pridengtas prekes²⁵. Kontrabanda dažniausiai įvardijama kaip neteisėtas prekių ar kitų daiktų gabenimas per valstybės sienas ir kaip teisės pažeidimas.

Nairobi tarptautinėje konvencijoje dėl tarpusavio administracinės pagalbos užkertant kelią muitinės įstatymų pažeidimams, vykdant šių pažeidimų tyrimą ir su jais kovojant įtvirtinta sąvoka kontrabanda, kuri reiškia muitinės įstatymų pažeidimą, kurį

²²Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2015-05-15, Nr. 7406.

²³VAITKEVIČIŪTĖ, V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius, 1999, p. 660.

²⁴PETROVAS, F. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius, 1969, p. 417.

²⁵Lietuvių kalbos institutas. *Lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus, žiūrėta 2017m. vasario 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>.

sudaro prekių judėjimas per muitinės sieną bet koku slaptu būdu²⁶. Kontrabanda kaip teisės pažeidimas žinomas visuose valstybėse, kadangi visos valstybės kovoja su šiuo reiškiniu, kurio apibūdinimas prigijo kaip specifinis terminas apibūdinantis veikas, kuriomis dėl tam tikrų tikslų yra siekiama išvengti valstybių nustatytų muitinių kontrolės taisyklių.

Teisinėje literatūroje ir praktikoje kontrabanda vadinama nusikaltimas arba administracinis nusižengimas, kuris yra susijęs su neteisėtu prekių ar kitų daiktų gabenimu per valstybės sieną.

Kontrabandos sąvoka vartojama įvairiomis prasmėmis, t.y. kaip priešinga teisei veika, kai akcentuojamas neteisėtas prekių gabenimas; kaip slaptai iš kitos valstybės atgabentos prekės, kai kalbama apie nusikaltimo dalyką; kaip neigiamas socialinis reiškinys, kai nagrinėjamos kontrabandos atsiradimo bei paplitimo priežastys ar vystymosi tendencijos²⁷. Kontrabanda – tai yra neteisėtas prekių, vertybių ir kitokių daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną. Neteisėtu yra laikomas šių daiktų gabenimas ne per muitinės postus arba ne per muitines, šiuos daiktus nusiėmus nuo muitinės tikrinimo²⁸. Lietuvos Respublikos įstatymai kontrabandą apibrėžia kaip privalomų pateikti muitinei daiktų gabenimą per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nepateikiant jų muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengiant arba neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno daiktus²⁹, kuriems reikalingas leidimas.

Kontrabanda – tai sunkus nusikaltimas ekonomikai ir verslo tvarkai. Šiuo nusikaltimu padaroma esminė žala šalies ekonomikai, finansų sistemai, ir pagaliau – visų žmonių gerovei³⁰. Šis nusikaltimas neigiamai veikia valstybės ir verslo veiklą³¹. Nusikaltimais ekonomikai ir verslo tvarkai paprastai valstybei ar atskiriems verslo subjektams padaroma didelė žala, o patys nusikaltimai dažniausiai būna organizuoto nusikalstamumo pajamų ir kitų nusikaltimų finansavimo šaltinis. Paminėtina ir tai, kad nusikalstamos veikos ekonomikai ir verslo tvarkai yra vienas iš šešėlinės

²⁶ Tarptautinė konvencija dėl tarpusavio administracinės pagalbos užkertant kelią muitinės įstatymų pažeidimams, vykdant šių pažeidimų tyrimą ir su jais kovojant. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 94-2923.

²⁷ POVILAIUSKIENĖ, D. *Teisė ir muitinės veikla*. Vilnius, 2006, p. 58.

²⁸ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2-asis papildytas leidimas, 2001, p. 405.

²⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741.

³⁰ MALINAUSKAITĖ, J.; ŠULIJA, G.; ir ŠULIJA, V. *Kontrabanda Lietuvoje: kriminologinės, socialinės, ekonominės, teisinės problemos ir kontrolės perspektyvos. Teisės problemos*. 2001, nr. 4, p. 34.

³¹ BABACHINAITĖ, G., et al. *Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, p. 84.

ekonomikos varikliū³². Šešėlinė ekonomika – procesai, vykstantys tiek reguliuojamoje, tiek nereguliuojamoje ar draudžiamojame veikoje ir apimantys visas priešingas teisei veikas, kuriomis generuojami neteisėti finansiniai ištekliai³³. Ši veika pažeidžia nustatytą ūkininkavimo tvarką, reguliuojančią vidaus rinkos plėtrą, užsienio prekybos interesus, muitų politikos įgyvendinimą³⁴. Kontrabandos nusikaltimas yra pavojinga veika, kuria kėsiniama į ūkininkavimo tvarką pažeidžiant įstatymų bei kitų teisės aktų reikalavimus, sąžiningo ūkininkavimo principus ir vartotojų interesus³⁵. Šios veikos pavojingumas pasireiškia visuomenei ir valstybei. Valstybė netenka dalies įplaukų į valstybės biudžetą, kuo daroma žala valstybės finansams ir pavojingumas visuomenei pasireiškia tuo, kad pažeidžia nustatytą ūkininkavimo tvarką, reguliuojančią vidaus rinkos plėtrą, užsienio prekybos interesus, muitų politikos įgyvendinimą³⁶.

Kontrabandos nusikaltimus lemia įvairios priežastys, t.y. sunki valstybės ekonominė ir socialinė padėtis, tam tikrų prekių nebuvimas šalyje, didelis kainų skirtumas palyginti su kaimyninėmis šalimis, kuriuos lemia dideli mokesčiai, kainų kitimai, darbo rinkos nesuderinamumas, santykinai mažos žmonių pajamos ir aukštos legalių prekių kainos, ekonominė situacija ir palankus gyventojų požiūris į kontrabandą bei nelegalių prekių apyvartą, nepakankamas muitinės ir pasienyje dirbančių institucijų techninis aprūpinimas. Kontrabandai palanki korupcinė aplinka, kita vertus korupcijos didėjimą lemia kontrabandos paplitimas ir kontrabandą gabenančiųjų finansinis pajėgumas, taigi atsiranda uždaro rato problema, nes korupcija skatina kontrabandos atsiradimą, kontrabandos paplitimas skatina korupcijos didėjimą ir norint išspręsti šią problemą, reikia panaikinti korupcijos prielaidas. Geografinės aplinkybės taip pat skatina daryti kontrabandos nusikaltimus, kadangi Lietuvos sausumos sienos apie 60 procentų ribojasi su dviem Europos Sąjungai nepriklausančioms šalims, t.y. su Rusija ir Baltarusija, kuriose negalioja bendra akcizų politika, didinanti akcizinių prekių kainų skirtumą tarp Europos Sąjungai priklausančių ir nepriklausančių šalių.

Kontrabandos neigiami padariniai pasireiškia ne tik valstybės biudžeto pajamų mažėjimu, bet ir prarandama tiksli informacija apie gyventojų pajamas, užimtumą bei

³² VERŠEKYS, P. Vertinamieji požymiai nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai sudėtyse. Iš *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universitetas Teisės fakultetas, 2016, p. 233-234.

³³ FOMENKO, E.; GENYS, N. *Šešėlinė ekonomika. Kontrolės rezultatai ir tendencijos: 2009-2014 metai*. Vilnius, 2015, p. 3.

³⁴ MISIŪNAS, J. *Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. Kontrabanda. Teisės problemos*. 1997, nr. 2-18, p. 53.

³⁵ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2-asis papildytas leidimas, 2001, p. 378.

³⁶ MISIŪNAS, J. *Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. Kontrabanda. Verslo ir komercinė teisė*. 1999, nr. 4-5, p. 216.

prekių srautus, kainas, todėl dėl tikslios informacijos stokos iš dalies prarandama galimybė realiai kontroliuoti ekonominius procesus. Didėjant kontrabandos mastams iš dalies sumažėja ir pasitikėjimas valdžios institucijomis, o tai gali skatinti ir kitus asmenis užsiimti nelegalia veikla. Neginčytina ir tai, kad kontrabandinių prekių įvežimas iškreipia konkurencijos sąlygas, kadangi legalia veikla užsiimantys ūkio subjektai negali konkuruoti su kontrabandos prekėmis, nes šios yra neapmokestinamos ir todėl pigesnės, nuo to nukenčia teisėtai gaminamų prekių paklausa, kuri sumažėja įvežamų ir realizuojamų prekių sąskaita³⁷. Neteisėtas nacionalinių vertybių išvežimas taip pat gali būti saistomas su nepataisoma žala tautos kultūrai ar ekonomikai.

Kontrabandos nusikaltimą padaręs asmuo turi pareigą atsakyti pagal baudžiamąjį įstatymą. Baudžiamoji atsakomybė atsiranda padarius nusikalstamą veiką, kuri numatyta baudžiamajame įstatyme, taip pat padarytas nusikaltimas turi atitikti nusikaltimo sudėtį kuri yra baudžiamosios atsakomybės pagrindas.

Apibendrinant galima teigti, kad kontrabanda – neteisėtas prekių ar kitų privalomų pateikti muitinei daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos sieną ir neteisėtumas, pasireiškia kaip tokie daiktai yra gabenami arba apeinant muitines, arba per muitines postus, bet tuos daiktus nuslepiant nuo muitinio tikrinimo. Šis nusikaltimas - vienas iš pavojingiausių ir labiausiai paplitusių nusikaltimų ekonomikai ir verslo tvarkai, kuriuo padaroma didelė žala valstybės ekonomikai, finansų sistemai ir visų žmonių gerovei.

³⁷ MALINAUSKAITĖ, J.; ŠULIJA, G.; ir ŠULIJA, V. *Kontrabanda: Kontrolė ir prevencija Lietuvoje*. Vilnius: Teisės institutas. 2002, p. 40-41.

2. Kontrabandos pagrindinė sudėtis

Įstatymų leidėjas priimdamas baudžiamąjį įstatymą ir nustatydamas veikos baudžiamumą, sukuria tam tikros nusikalstamos veikos modelį, kuriame aprašo nusikalstamos veikos požymius.

Kriminalinės justicijos pareigūnai nusikaltimo sudėties modelį naudoja įrodinėdami padarytas pavojingas veikas. Įrodyti nusikaltimo buvimą, tai reiškia, kad tiriamoji veika turi visus įrodinėtinius inkriminuojamos padarytos veikos požymius³⁸. Ikiteisminiam tyrimui pradėti reikia nustatyti nusikalstamos veikos požymius, o norint surašyti kaltinamąjį aktą ar nuosprendį, reikia būti įsitikinusiam esant nusikalstamos veikos sudėčiai.

Nusikaltimo sudėtis – baudžiamajame įstatyme numatytų objektyvių ir subjektyvių požymių visuma, lemianti pavojingos veikos pripažinimą nusikaltimu arba baudžiamuoju nusižengimu. Objektyvieji požymiai apibūdina išorinius nusikalstamos veikos požymius, susijusius su pačia veika bei jos sukeliomomis pasekmėmis, o subjektyvieji požymiai liečia vidinę nusikalstamos veikos pusę. Jeigu nėra bent vieno iš šių objektyvių ar subjektyvių požymių, nėra ir nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėties. Šie požymiai yra pakankami, kad pavojinga veika būtų pripažinta nusikalstama, o kaltas asmuo – būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.

Tam, kad padarytą veiką galima būtų pavadinti nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu, t.y. nusikalstama veika, o asmenį nusikaltėliu, nepakanka įvertinti vien išorinį, akiai matomą elgesį. Vertinant žmogaus poelgį kaip nusikaltimą ar nenusikaltimą, baudžiamajoje teisėje naudojamas nusikalstamos veikos modelis, kuriuo remiantis galima padaryti išvadą apie nusikalstamą ar nenusikalstamą veikos pobūdį, būtina nustatyti nusikalstamos veikos sudėtį kaltininko veikoje, t.y. faktą, kad asmens poelgiui yra būdingi visi baudžiamajame įstatyme numatytos ir draudžiamos veikos požymiai. Taigi, nusikalstamos veikos sudėtis – tai teisinė žmogaus poelgio priešingumo baudžiamajai teisei išraiška³⁹.

Nusikaltimo sudėtis – esminis pagrindas sprendžiant asmens patraukimą baudžiamojon atsakomybėn, arba kitaip tariant baudžiamosios atsakomybės pagrindą sudaro veika, atitinkanti nusikalstamos veikos sudėtį. Nusikalstamos veikos sudėtį sudaro atitinkamos veikos požymių visuma, kurios pakanka baudžiamajai atsakomybei pagrįsti. LR BK 2 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas, kurio padaryta veika atitinka įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo

³⁸ PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius, 1996, p. 33.

³⁹ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 185.

sudėtį. Negalima traukti asmens baudžiamojon atsakomybèn, jeigu jis nepadarè veikos, turinčios nusikaltimo požymių.

Kiekviena konkreti nusikaltimo sudėtis yra aprašoma BK Specialiosios dalies normos dispozicijoje ir tai parodo nusikaltimo priešingumą teisei. Pagal nusikalstamos veikos sudėties požymius vieni nusikaltimai atribojami nuo kitų. Nusikalstamos veikos sudėtis susideda iš 4 požymių: objekto, objektyviosios pusės, subjekto ir subjektyviosios pusės. Kiekvienas iš šių požymių apima ir išorinę, ir vidinę nusikaltimo padarymo puses. Nusikaltimo sudėties požymiai turi būti matomi ir pačioje nusikalstamoje veikoje ir, kai bent vieno iš šių nusikaltimo sudėties požymio nėra, veika negali būti pripažįstama nusikaltimu.

LR BK XXXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“ Kontrabanda yra išskirta į savarankišką nusikaltimo sudėtį ir įtvirtinta LR BK 199 straipsnyje, kuri susideda iš keturių dalių. Šiai dienai turime 3 kontrabandos sudėtis, t.y. pagrindinė, privilegijuota ir kvalifikuota, kurios skiriasi viena nuo kitos pavojingumo laipsniu. Pagrindinė sudėtis – tai sudėtis, kurioje nėra nei didinančių, nei mažinančių atitinkamos rūšies nusikaltimo pavojingumą požymių. Apima tokius požymius, kurie yra būdingi kiekvienam atitinkamos rūšies nusikaltimui. Nurodomi požymiai pasireiškiantys kiekvieną kartą darant nusikalstamas veikas. Gali būti atvejai kai nusikaltimai aprašomi tik pagrindinėmis sudėtimis. Kvalifikuota - tai sudėtis, be bendrų atitinkamos rūšies nusikaltimo požymių, turinti požymių, kurie didina šios rūšies nusikaltimo pavojingumą. Lemia pavojingumo laipsnis ir atskiros aplinkybės, kurios gali būti ir sunkinančiomis aplinkybėmis, jei ši aplinkybė konkrečios veikos sudėtyje – tai kvalifikuota aplinkybė (kontrabandos sudėties kvalifikuojantis dalykas pavyzdžiui, šaunamasis ginklas). Privilegijuota sudėtis – tai sudėtis, be bendrų atitinkamos rūšies nusikaltimo požymių, turinti požymių, kurie mažina šios rūšies nusikaltimo pavojingumą. Nurodomos aplinkybės, kurios lengvina kaltininko padėtį, nes rodo, kad veikos pavojingumo laipsnis yra mažesnis. Tai galimybė diferencijuoti nusikaltimų sudėtis ir baudžiamąją atsakomybę. Įstatymo leidėjas diferencijuodamas atsakomybę sudaro prielaidas teisingai įvertinti veikos pavojingumą ir paskirti teisingą bausmę. Tiek kvalifikuotos, tiek privilegijuotos sudėtys yra neatskiriamos nuo pagrindinių sudėčių. Remiantis prieš tai aptartais nusikaltimo sudėties modelio požymiais išnagrinėsiu pagrindinę kontrabandos sudėtį, kadangi ji apima tokius požymius, kurie yra būdingi kiekvienam atitinkamos rūšies nusikaltimui, o privilegijuotos ir kvalifikuotos sudėties požymius aptarsiu trečioje dalyje.

2.1. Objektas ir dalykas

Baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą yra numatyta LR BK XXXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“. Pritariu A. Abramavičiaus nuomonei, dėl šio skyriaus pavadinimo, kad jis nėra logiškas ir kelia tam tikrų abejonių, ar iš tiesų jis atskleidžia šios ir kitų veikų specifinį turinį ir esmę. Baudžiamųjų kodeksų specialiųjų dalių skyrių pavadinimai paprastai išreiškia, apibūdina šiuose skyriuose numatytų nusikalstamų veikų rūšinį kėsinimosi objektą, ir būtent iš specialiųjų dalių skyrių pavadinimų galime spręsti, kokie teisiniai gėriai pažeidžiami šiuose skyriuose⁴⁰. Taigi, iš minėto pavadinimo formuluotės galima daryti išvadą, kad nusikalstamomis veikomis yra kėsinamasi ir į ekonomiką, ir į verslo tvarką. Šiuo atveju sąvokos „ekonomika“ ir „verslo tvarka“ – visumos ir dalies santykis. Ekonomika – kurios nors visuomenės santvarkos gamybos būdo pagrindas ir viena iš šio gamybos būdo pagrindo sudedamųjų dalių yra verslas. Todėl nusikalstamomis veikomis kėsinantis į verslo tvarką kartu pačiu bendriausiu požūriu yra kėsinamasi ir į ekonomiką⁴¹. Taigi, LR BK Specialiosios dalies XXXI skyriuje numatytas veikas sąžiningo ūkininkavimo, t.y. verslo srityje, būtų geriausia įvardinti kaip „Nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus verslo tvarkai“, nes šiomis veikomis yra pažeidžiama, būtent valstybėje nustatyta verslo tvarka.

Nusikaltimo objektas – tai, į ką kėsinamasi nusikaltimu. Teisinėje literatūroje nėra vieningos nuomonės dėl nusikaltimo objekto. Vieni autoriai nusikaltimo objektu siūlo laikyti „interesus“, kiti – „teisinius gėrius“, tretii – „visuomeninius santykius kartu su teisės normomis“. Tuo tarpu dar kiti autoriai siūlo nusikaltimo objektu laikyti teisinius gėrius, į kuriuos kėsinamasi nusikaltimu ir kurie yra saugomi baudžiamojo įstatymo⁴². V. Piesliako nuomone, svarbiausias veiksnys nulemiantis žmogaus poelgio pavojingumą ir baudžiamąjį teisinį jo vertinimą, yra vertybės arba gėriai, kuriems šis poelgis daro žalą ar kelia pavojų. Ir tai neabejotina, kad kiekviena valstybė stengiasi jai brangias vertybes ar gėrius apsaugoti įstatymais. Vertingiausi, labiausiai branginami gėriai imami baudžiamajon teisinėn apsaugon ir jie tampa baudžiamosios teisinės apsaugos objektai. Nustačius, į kokią vertybę pasikėsino kaltininkas, ir palyginus ją su BK saugomų vertybių sąrašu galima daryti svarbią išvadą – ar pažeista baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė

⁴⁰ ABRAMAVIČIUS, A. *Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą*: Teisė, 2003, nr. 48, p. 9.

⁴¹ ABRAMAVIČIUS, A. *Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą*: Teisė, 2003, nr. 48, p. 9

⁴² ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 3-asis papildytas leidimas, 2003, p. 158.

ir ar yra pagrindas asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn už padarytą nusikalstamą veiką⁴³. Taigi, darytina išvada, kad nusikaltimo objektas yra būdingas kiekvienai nusikalstamai veikai, kadangi kiekvienu nusikaltimu yra kėsiamasi į tam tikrus baudžiamojo įstatymo saugomus teisinius gėrius, vertybės, todėl nėra nusikalstamų veikų be objekto.

Baudžiamosios teisės teorijoje vyrauja įvairios nuomonės dėl nusikalstamos veikos objekto klasifikacijos. Rusų profesorius N. Koržanskis pasiūlė nusikalstamos veikos objektus klasifikuoti į tris jų grupes: pagrindinį, papildomą ir fakultatyvų⁴⁴. Ši klasifikacija, turinti gana didelę praktinę reikšmę, ypač nusikalstamoms veikoms kvalifikuoti, buvo plėtojama ir kitų autorių darbuose ir tapo visuotinai pripažinta baudžiamosios teisės teorijoje⁴⁵. Nusikaltimų objektų kvalifikacija pagrįsta tuo, kad kai kurios pavojingos veikos kelia pavojų ar daro žalą ne kuriai nors vienai vertybei, bet kelioms. Lietuvių autoriai baudžiamosios teisės teorijoje nusikalstamos veikos objektus klasifikuoja į: bendrąjį, rūšinį ir tiesioginį⁴⁶: 1) Bendrasis nusikalstamos veikos objektas – visuma teisiųjų gėrių, kurie yra saugomi mūsų valstybės baudžiamuoju įstatymu, visuma. Bendrasis objektas yra būdingas visoms nusikalstamoms veikoms, taip pat ir kontrabandai; 2) Rūšinis objektas – tai atitinkama vienerūšių ar tapačių teisiųjų gėrių dalis, saugoma baudžiamojo įstatymo. Rūšinis objektas yra būdingas atitinkamai vienerūšių nusikaltimų grupei ir juo remiantis visos nusikaltimų sudėtys BK Specialiojoje dalyje yra skirstomos į atitinkamus skirsnius, pagal normų sisteminimo kriterijus. Baudžiamosios teisės moksle yra visuotinai pripažinta, kad BK specialiųjų dalių skyrių pavadinimai paprastai išreiškia ir apibūdina šiuose skyriuose numatytų veikų rūšinį kėsimosi objektą ir iš to galima spręsti kokie teisiniai gėriai yra pažeidžiami būtent to skyriaus reglamentuotomis nusikalstamomis veikomis. Kaip prieš tai minėjau, kontrabandos rūšinis objektas – ekonomika ir verslo tvarka. 3) Tiesioginis nusikaltimo objektas – teisinis gėris, į kurį kėsiamasi konkrečiu nusikaltimu. Tiesioginis objektas yra būtinas kiekvienos konkrečios nusikaltimo sudėties požymis.

Tokiu atveju, kai vienu nusikaltimu yra pažeidžiami du ar keli objektai, visada yra išskiriamas pagrindinis būtinas objektas ir šalutinis (papildomas) būtinas objektas. Pagrindiniu nusikaltimo objektu – laikoma tokia vertybė, kurią pirmiausia norėjo apsaugoti įstatymų leidėjas, kriminalizuodamas veiką. Be to, pasikėsinimas į šią vertybę

⁴³ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 222-223.

⁴⁴ Коржанский, Н. *Объект посягательства и квалификация преступлений*. Волгоград, 1976, p. 73.

⁴⁵ *Советское уголовное право, часть общая*. Москва, 1982, p. 120.

⁴⁶ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 3-asis papildytas leidimas, 2003, p. 162.

yra nusikalstamos veikos esmė. Taip pat pagrindinis objektas visada lemia veikos vietą viename ar kitame LR BK specialiosios dalies skyriuje. Papildomu objektu – laikoma tokia baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė, pasikėsinimas į kurią nesusijęs su nusikalstamos veikos esme, su kaltininko tikslais, tačiau kuri visada ar gana dažnai pažeidžiama, kėsinant į pagrindinį objektą kaltininkui panaudojus atitinkamą būdą. Būtent dėl to įstatymų leidėjas šią vertybę saugo kartu su pagrindinį objektą sudarančia vertybe. Ir pagrindinis, ir papildomas objektas yra privalomi konkrečios nusikaltimo sudėties požymiai. Tačiau pagrindinis nusikaltimo objektas nulemia nusikaltimo socialinį kryptingumą, nusikaltimo sudėties struktūrą bei šios nusikaltimo sudėties vietą BK Specialiosios dalies sistemoje. Be būtinojo, t.y. pagrindinio ir papildomo, baudžiamosios teisės teorijoje išskiriami ir fakultatyvieji požymiai. Fakultatyviaisiais objektais – teisiniai gėriai, kurie nėra būtini atitinkamo nusikaltimo sudėties požymiai. Darant konkretų nusikaltimą šis objektas gali būti, bet gali ir nebūti. Jo nebuvimas nepanaikina veikos baudžiamumo, jis nelemia nusikaltimo kvalifikavimo, bet į jį galima atsižvelgti sprendžiant baudmės individualizavimo klausimus⁴⁷.

Kontrabandos pagrindinis tiesioginis objektas – Lietuvos Respublikos įstatymais bei kitais teisės aktais nustatytų daiktų, privalomų pateikti muitinės kontrolei, gabenimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną tvarka.

Kontrabandos papildomas objektas – finansų sistema, kadangi kontrabandos būdu gabenant daiktus siekiama nesumokėti maito mokesčių. Nesumokant maito mokesčio yra daroma žala valstybės finansų sistemai, kadangi biudžetas negauna įplaukų. Kadangi pagrindinis ir papildomas objektai yra privalomi konkrečios nusikalstamos veikos sudėties požymiai, kontrabanda yra kėsinamasi į daiktų privalomų pateikti muitinei gabenimo per LR sieną tvarką ir LR finansų sistemą.

Kontrabandos fakultatyvus objektas – kai neteisėtai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenant šaunamuosius ginklus, šaudmenis, sprogmenis, sprogstamąsias, radioaktyvias medžiagas ar kitas strategines prekes, nuodingąsias, stipriai veikiančias, narkotines, psichotropines medžiagas arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakus (prekursorius), yra keliami grėsmė valstybės ir visuomenės saugumui, žmonių sveikatai ir gyvybei. Todėl valstybės ir visuomenės saugumas, žmonių sveikata ir gyvybė yra fakultatyvus kontrabandos objektas, kadangi šie teisiniai gėriai gali būti pažeidžiami, bet gali būti ir nepažeidžiami. Taip pat, gabenant kilnojamųjų kultūros vertybių ar antikvarinių daiktų kontrabanda, padaroma nepataisoma žala tautos kultūrai.

⁴⁷ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2-asis papildytas leidimas, 1998, p. 165-166.

Su nusikalstamos veikos objektu yra susijęs ir nusikalstamos veikos dalykas, tačiau tapatinti negalima, kadangi nusikaltimo dalykas yra materialio teisinio gėrio išraiška realiame pasaulyje, tačiau kartais gali ir neturėti savo materialios išraiškos.

Nusikaltimo dalykas – konkretūs materialaus pasaulio daiktai, kuriuos veikiant daroma žala teisiniams gėriams ar keliama tokios žalos grėsmė⁴⁸. Šių autorių nuomone dalykas - materialūs ir apčiuopiami daiktai, kurie gali būti fiksuojami ar matuojami, todėl dalykas jų nuomone nėra būtinas kiekvieno nusikaltimo požymis, kadangi kėsinantis į baudžiamojo įstatymo saugomas vertybes ne visada paveikiami materialūs daiktai. Tačiau nusikalstamos veikos dalykas yra būtinas kontrabandos sudėties požymis, kadangi yra aprašytas LR BK 199 straipsnio dispozicijoje.

Kontrabanda priklausomai nuo kontrabandos dalyko specifikos skiriama į: paprastąją, kuri numatyta LR BK 199 straipsnio 1 dalyje, privilegijuotąją, kuri numatyta LR BK 199 straipsnio 2 dalyje ir į kvalifikuotąją numatyta LR BK 199 straipsnio 3 dalyje. Pagrindinės kontrabandos sudėties dalyką analizuosiu šioje magistro darbo dalyje, o privilegijuotos ir kvalifikuotos sudėčių dalykus aptarsiu šio darbo 3 dalyje „Kontrabandos kvalifikuotos ir privilegijuotos sudėties požymiai“.

Kontrabandos dalykas – privalomi pateikti muitinei daiktai, kurių vertė viršija 250 MGL⁴⁹ dydžio sumą ir kilnojamosios kultūros vertybės ar antikvariniai daiktai, kurių vertė veikos kvalifikavimui reikšmės neturi.

LR Civilinio kodekso 4.1 straipsnyje įtvirtinta daiktų sąvoka „Daiktais laikomi iš gamtos pasisavinti arba gamybos procese sukurti materialaus pasaulio dalykai“⁵⁰. Tai reiškia, kad kontrabandos dalyku gali būti tiek žmogaus darbo procese sukurti daiktai, kaip: juvelyriniai dirbiniai, namų apyvokos daiktai, automobiliai, pinigai, tiek ir iš gamtos pasisavinti dalykai, kaip: neperdirbta mediena, gyvūnai. Tačiau rusų mokslininkas J. Sučovas mano, kad daiktai, esantys natūralioje gamtoje, negali būti kontrabandos dalyku. Šio teisininko nuomone, kontrabandos dalyku gali būti tik žmogaus darbo procese sukurti materialūs daiktai, tenkinantys fizinius, kultūrinius, moralinius ir kitus žmogaus, bendruomenės ir valstybės poreikius⁵¹. Daiktai, kurie yra privalomi pateikti muitiniam tikrinimui, t.y. deklaruoti – bet kokios Lietuvos ir kitų šalių prekės, juvelyriniai dirbiniai, mokslo, meno, istorinės ir kultūros vertybės, archeologiniai radiniai, Lietuvos

⁴⁸ ABRAMAVIČIUS, A., *et al. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 3-asis papildytas leidimas, 2003, p. 166.

⁴⁹ Minimalus gyvenimo lygis – šeimos mėnesinių pajamų suma, tenkanti vienam žmogui per mėnesį ir garantuojanti visiems minimalų socialiai priimtą poreikių patenkinimo lygį. Šiuo metu 1 MGL = 37, 66 euro.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.

⁵¹ Сучков, Ю.И *Таможенные преступления*. Калининград, 2000, p. 16.

Respublikos grynai pinigai ir užsienio valiuta, vertybiniai popieriai ir kiti materialūs objektai, turintys piniginę išraišką⁵². Kontrabandos nusikaltimo dalyku laikomi visi daiktai, privalomi pateikti muitinei ir gali būti bet kokios Europos Bendrijos ir ne Europos Bendrijos prekės, įskaitant elektros energiją, pinigai, juvelyriniai dirbiniai ir kt. Tokių daiktų, prekių ir kitų vertybių kiekybines ir kokybines charakteristikas nustato Europos Bendrijos muitinės kodeksas, Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai⁵³.

Lietuvos Respublikos muitinės įstatymo (toliau – Muitinės įstatymas) 3 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta prekės sąvoka „Prekės – daiktai, įskaitant elektros energiją, galintys būti tarptautinės prekybos objektais“⁵⁴. Prekės kontrabandos požiūriu – daiktai, kuriuos fiziniai ar juridiniai asmenys neteisėtai gabena per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, turėdami tikslą juos parduoti arba kitaip realizuoti⁵⁵.

Pinigai – tai valstybės piniginiai ženklai (popieriniai arba metaliniai), esantys apyvartoje. Pinigai, kurių nėra apyvartoje, kontrabandos dalyku pripažįstami tik tada, kai jie turi istorinę, meninę ar kitokią reikšmę⁵⁶. LR Civilinio kodekso 1.100 straipsnyje įtvirtinta pinigų sąvoka „Pinigai, kaip civilinių teisių objektai, – tai Lietuvos banko išleidžiami banknotai, monetos ir lėšos sąskaitose, kitų valstybių išleidžiami banko bilietai, valstybės išdo bilietai, monetos ir lėšos sąskaitose, esantys teisėta atsiskaitymo priemonė“⁵⁷. Grynieji pinigai taip pat apibrėžti, kaip „a) turėtojo apyvarčiosios priemonės, įskaitant turėtojo pinigines priemones, pavyzdžiui, kelionės čekius, apyvarčiosios priemonės (įskaitant čekius, skolinius įsipareigojimus ir pinigines perlaidas), kurios arba yra jų turėtoju pritaikyto pavidalo, be apribojimų indosuojamos, skirtos fiktyviam apmokėjimo gavėjui arba kitokio pavidalo, kuris sąlygoja teisės į jose nurodytą nuosavybę perėjimą tokias priemones įteikus, taip pat iki galo neužpildytos priemonės (įskaitant čekius, skolinius įsipareigojimus ir pinigines perlaidas), kurios pasirašytos nenurodžius apmokėjimo gavėjo vardo ir pavardės; b) valiuta (banknotai ir monetos, kurie yra apyvartoje kaip atsiskaitymo priemonės)⁵⁸“. Kontrabandos dalyku gali būti Lietuvos Respublikos esantys apyvartoje pinigai, užsienio valiuta, taip pat valiuta, kuri naudojama keliose valstybėse, pavyzdžiui, eurai, Rusijos rubliai, Jungtinių Amerikos

⁵²Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“. Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003.

⁵³ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 444.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 73-2517.

⁵⁵ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 444.

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“. Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.

⁵⁸ Europos Sąjungos oficialus leidinys L, 2005-11-25, nr. 309, p. 9.

Valstijų doleriai, Švedijos krona. Išimti iš apyvartos pinigai kontrabandos dalyku nebus laikomi, išskyrus tuos atvejus, kai pinigai turi istorinę, meninę ar kitokią reikšmę.

2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1889/2005 „Dėl grynųjų pinigų, įvežamų į Bendriją ar išvežamų iš jos, kontrolės“ 3 straipsnio¹ dalyje nurodyta, kad bet kuris fizinis asmuo, atvykstantis į Bendriją ar išvykstantis iš jos ir gabenantis grynuosius pinigus, kurių vertė ne mažesnė kaip 10 000 Eur, deklaruoja tą pinigų sumą pagal šį Reglamentą valstybės narės, per kurią jis atvyksta į Bendriją ar išvyksta iš jos, kompetentingai institucijai. Prievolė deklaruoti laikoma neįvykdyta, jeigu pateikta informacija yra neteisinga ar neišsami. Siekiant patikrinti, kaip vykdoma 3 straipsnyje nustatyta prievolė deklaruoti, kompetentingų institucijų pareigūnai įgaliojami, remiantis nacionalinės teisės aktuose nustatytais sąlygomis, tikrinti fizinius asmenis, jų bagažą ir jų naudojamas transporto priemones (4 straipsnio 1 dalis)⁵⁹. Bet kuris fizinis asmuo, atvykstantis į Lietuvos Respubliką iš trečiosios valstybės arba į trečiąją valstybę iš Lietuvos Respublikos gabena grynuosius pinigus kurių vertė mažesnė kaip 10 000 eurų, pareigos deklaruoti pinigus jam neatsiranda, tačiau jeigu ši suma didesnė nei 10 000 eurų asmeniui atsiranda prievolė deklaruoti grynuosius pinigus, tačiau asmeniui neįvykdžiusiam šios prievolės, t.y. neatlikusiam pinigų deklaravimo, atsiranda baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą. Asmeniui neteisėtai gabenančiam ne mažesnę, nei 10 000 eurų dydžio sumą visada bus numatyta baudžiamoji atsakomybė, kadangi kontrabandos dispozicijoje numatyta suma viršija 250 MGL (t.y. 9415 eurų).

Teismų praktikoje pripažįstama, kad kontrabanda per valstybės sieną gabenami pinigai, t. y. kontrabandos dalykas. A. S. nuteista už tai, kad vykdoma iš Tailando į Lietuvą per Lietuvos Respublikos valstybės sieną – Klaipėdos teritorinės muitinės Palangos oro uosto postą, savo rankinėje gabeno 32 776 JAV dolerius, 5 235 eurus, 2 900 Australijos dolerių ir 80 Lt (iš viso 32 531,62 Eurų), kurių nepateikė muitinės kontrolei. LAT konstatavo, kad vienintelė A. S. padaryta neteisėta veika – per valstybės sieną gabentų pinigų deklaracijos nepateikimas muitinės pareigūnams, t. y. jų nedeklaravimas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pagrįstai pritaikė baudžiamąjį įstatymą LR BK 199 str. 1 d. ir pasisakydamas, kad kiekvienas asmuo, išgabenantis didesnę nei 10 000 eurų sumą iš Bendrijos teritorijos arba gabenantis į šią teritoriją, privalo ją deklaruoti. Pirmosios instancijos teismas motyvavo tuo, kad visi A. S. gabenti pinigai yra kontrabandos dalykas ir jie negali būti skaidomi į deklaruotiną ir nedeklaruotiną dalį⁶⁰.

⁵⁹ Europos Sąjungos oficialus leidinys L, 2005-11-25, nr. 309-9.

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-130-699/2015.

LR Civilinio kodekso 1.101 straipsnyje įtvirtinta vertybinių popierių sąvoka „Vertybinis popierius, kaip civilinių teisių objektas, – tai dokumentas, patvirtinantis jį išleidusio asmens (emitento) įsipareigojimus šio dokumento turėtoji⁶¹“. Išskiriamos dvi vertybinių popierių rūšys: 1) investiciniai, pavyzdžiui: akcijos, obligacijos; 2) neinvesticiniai: čekiai, vekseliai⁶². Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentare parašyta, kad vertybinių popierių, kaip civilinių teisių objektų sąrašas nėra laikomas baigtiniu. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimą 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 kontrabandos dalyku yra laikomi vertybiniai popieriai.

Kontrabandos nusikaltimo dalyku taip pat yra kilnojamosios kultūros vertybės ar antikvariniai daiktai nepriklausomai nuo jų vertės. Šių daiktų sąvokos apibrėžtos Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 2 straipsnyje⁶³.

Kilnojamosios kultūros vertybės – pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti kilnojamieji daiktai, turintys didelę kultūrinę vertę, tai yra reikšmingi etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, techniniu, religiniu ir kitokiais požiūriais taip pat tuo, kad apibūdina tipiškus bei specifinius nacionalinio gyvenimo reiškinius ir įtraukti į valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą. Kilnojamųjų kultūros vertybių sąvoka yra labai plati ir iš esmės apima mokslo, meno, istorines, literatūrines, priešistorines, kultūros vertybes ir kitokią meninę vertę – tai paveikslai, pašto ženklai, juvelyriniai dirbiniai, skulptūros ir kiti kūriniai, bei kitus daiktus kurie turi didelę kultūrinę vertę - archeologiniai radiniai ir kiti daiktai.

Antikvariniai daiktai - visi prieš 50 metų ir anksčiau sukurti kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti kilnojamieji daiktai ar jų dalys, nesvarbu, kokia jų išliekamoji kultūrinė vertė.

Kilnojamosiomis kultūros vertybėmis ir antikvariniais daiktais gali būti: archeologiniai radiniai, etninės kultūros medžiaginiai pavyzdžiai, kilnojamieji daiktai, susiję su svarbiausiais istoriniais įvykiais, visuomenės, kultūros, karo, sporto, religijų istorija, įžymių žmonių gyvenimu, šaunamieji ir nešaunamieji ginklai, vaizduojamosios ir taikomosios dailės kūriniai, meno vertybės, muzikos instrumentai, inkunabulai ir rankraščiai, žemėlapiai, muzikos natos, ordinais ir medaliai, mokslo, technikos ar technologijos istoriją apibūdinantys kilnojamieji daiktai, kolekcijos, rinkiniai, kolekcijos, reikšmingos paleontologiniu, zoologiniu, botaniniu ar anatominiu požiūriu, meninių, istorinių ar religinių objektų dalys, prieš penkiasdešimt metų ir dar anksčiau sukurti

⁶¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.

⁶² MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; ir TAMINSKAS, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001, p. 125.

⁶³ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 14-352.

dokumentai ant bet kokio pagrindo, knygos ir kiti leidiniai, fotografijos ir kino juostos, jų negatyvai, antikvarinės daugiau kaip šimto metų senumo vertybės – monetos, įrašai ir graviruoti spaudai, daugiau kaip šimto metų senumo baldų dirbiniai ir seni muzikos instrumentai. Kilnojamosiomis kultūros vertybėmis gali būti ir kilnojamųjų kultūros vertybių atskiros dalys. Norint išvežti šiuos daiktus, reikia vadovautis taisyklėmis, kurios taikomos kilnojamosioms kultūros vertybėms ir antikvariniams daiktams, išvardytiems kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos leidimą numatytos vyriausybės nutarime. Norint negražinamai arba laikinai išvežti iš Lietuvos Respublikos (Europos Bendrijos teritorijos), taip pat negražinamai arba laikinai išvežantis iš Lietuvos Respublikos į kitas Europos Sąjungos valstybes nares kilnojamasias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus, išvardytus kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos leidimą, sąrašę, būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos išduotą leidimą⁶⁴. Jeigu išvardinti daiktai bus gabenami per Lietuvos Respublikos valstybės sieną neturint leidimo, jis bus pripažintas kontrabandos dalyku. Norint asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn už šių daiktų, t.y. kilnojamųjų vertybių ar antikvarinių daiktų kontrabandą, užtenka nustatyti faktą, kad asmuo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno neturėdamas leidimo, nepriklausomai nuo minėtų daiktų materialinės vertės.

A. Gorbatkov daktaro disertacijoje kriminalistiniu požiūriu kontrabandos dalyką suskirstė detaliau: 1) masinio naudojimo prekės (maisto produktai, alkoholis, tabakas, vaistai, juvelyriniai dirbiniai, garso, vaizdo aparatūra, automobiliai, kompiuterinė technika ir pan.); 2) riboto naudojimo prekės (šaunamieji ginklai, šaudmenys, sprogmenys, sprogstamosios medžiagos, radioaktyvios ir kitos strateginės prekės, narkotinės, psichotropinės, stipriai veikiančios, nuodingosios medžiagos, prekursoriai); 3) istorinės, antikvarinės, numizmatinės vertybės (ikonos, monetų kolekcijos, paveikslai ir pan.); 4) nafta ir jos produktai (benzinas, kuras ir pan.); 5) spalvotieji, juodieji, taurieji retieji metalai (varis, auksas, sidabras ir t.t.); 6) kiti daiktai (prekės, vertybiniai popieriai, pinigai, brangakmeniai, gyvūnai ir t.t.)⁶⁵.

⁶⁴Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklės. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 165-6031.

⁶⁵ GORBATKOV, A. *Kontrabandos kriminalistinė charakteristika*: daktaro disertacija. Teisė. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2001, nr. 39, p. 26.

Teismų praktikoje yra pažymėta, kad kontrabandos dalyku gali būti ir transporto priemonė⁶⁶. Argumentuodamas tuo, kad per valstybės sieną buvo gabenami privalomi pateikti muitinei daiktai – transporto priemonės, kad paslėptų kontrabandos dalyką ir siekiant išvengti muitinės kontrolės buvo pateikti šių transporto priemonių suklastoti registracijos dokumentai.

Apibendrinant galima teigti, kad pagal LR BK 199 straipsnio 1 dalį, daiktai yra materialūs objektai, turintys piniginę vertę ir privalomi pateikti muitinės kontrolei. Baudžiamoji atsakomybė už LR BK 199 straipsnio 1 dalį atsiranda tik tada, kai neteisėtai gabenamų ir privalomų pateikti muitinės kontrolei daiktų vertė gabenimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną metu viršija 250 MGL dydžio sumą. Už mažesnės vertės kontrabandos dalyko gabenimą atsiranda administracinė atsakomybė. Baudžiamoji atsakomybė už kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų neteisėtą gabenimą per valstybės sieną atsiranda neatsižvelgiant į minėtų daiktų vertę. Kontrabandos dalyko vertė apskaičiuojama pagal LR BK 212 straipsnio 2 dalies taisyklės: „...nurodytų daiktų (prekių) vertė apskaičiuojama pagal jų muitinę vertę, įskaitant privalomus sumokėti mokesčius“. Sulaikytų daiktų ar prekių vertė yra skiriamoji riba teisinės atsakomybės rūšies nustatymui, todėl kvalifikuojant veiką atsižvelgiama į tuo metu galiojantį MGL dydį, valiutų kursą ir daiktų vertę, nustatytą nusikaltimo padarymo metu. Šios vieningos praktikos teismai laikosi nagrinėjant bylas. Į kontrabandos dalyko vertę neturi būti įskaičiuota vertė tų daiktų, kurie gabenami teisėtai, nors tuo pačiu metu dalis daiktų yra gabenama kontrabandos būdu⁶⁷. Kontrabandos dalyko vertė nustatoma pagal prekių muitinę vertę, remiantis 2004 m. balandžio 28 d. Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos direktoriaus įsakymu „Dėl importuojamų prekių muitinio įvertinimo kontrolės taisyklių patvirtinimo“⁶⁸ ir 2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas (toliau – SMK)⁶⁹, nustatantis bendrąsias taisykles ir procedūras, taikomas į Sąjungos muitų teritoriją įvežamoms prekėms, prekių muitinė vertė nustatoma laikantis 70 ir 74 straipsnių. Taisyklės skirtos padėti muitinės pareigūnams atlikti prekių muitinio įvertinimo kontrolę pagal rizikos veiksnius ir atskleisti muitinės vertės mažinimo, bei didinimo apgaulės būdu atvejus ir padėti verslininkams išvengti teisės aktų, reglamentuojančių prekių muitinį įvertinimą, pažeidimų. Importuojamų prekių

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-568/2014.

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“. Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003.

⁶⁸ Importuojamų prekių muitinio įvertinimo kontrolės taisyklės. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 70-2475.

⁶⁹ Europos Sąjungos oficialus leidinys L, 2013-10-10, nr. 269, p. 1.

muitinės vertės deklaruotų su tapačių arba panašių prekių sandorių palyginimas. Taip pat remiantis 2009 m. birželio 26 d. Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos generalinio direktoriaus įsakymu „Dėl importuojamų naudotų transporto priemonių muitinio įvertinimo taisyklių patvirtinimo“⁷⁰. Taisyklėse naudotomis transporto priemonėmis laikomi automobiliai, nuo kurių eksploatavimo pradžios praėjo daugiau kaip 6 mėnesiai (arba jų rida iki pateikimo išleidimo į laisvą apyvartą arba laikinojo įvežimo perdirbti muitinės procedūrai įforminti buvo didesnė kaip 6 000 km), apgadinti eismo įvykio metu ar dėl kitų priežasčių automobiliai, taip pat kitos transporto priemonės (motociklai, keturračiai motociklai), nusidėvėjusios dėl įprastinio naudojimo, apgadintos eismo įvykio metu ar dėl kitų priežasčių. SMK -pagrindinis muitų teisės aktas 28 Europos Sąjungos valstybėms narėms, kuris taikomas tiesiogiai ir reikalaujantis, kad visos muitinių administracijos dirbtų kaip viena Europos Sąjungos muitinės administracija. Lietuvoje, kaip ir visoje Europos Sąjungoje, importuojamų prekių muitinė vertė apskaičiuojama pagal bendrąjį susitarimą, dėl muitų tarifų sutarties nuostatomis. Importuojamų prekių muitinę vertę sudaro sumokėta arba mokėtina už prekes kaina, privalomi mokesčiai ir kiti mokėjimai. Jeigu kontrabandos dalyko vertei nustatyti reikia specialių žinių, tai pavedama atlikti specialistui, o prireikus skiriamos ekspertizės. Nuo daiktų, kurie yra importuojami tikslaus apskaičiavimo ir vertės nustatymo, priklauso kokia teisinės atsakomybės rūšis bus nustatoma kvalifikuojant veiką, ar asmuo bus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už kontrabandą, kaip neteisėtai gabenamų privalomų pateikti muitinei daiktų vertė viršija 250 MGL, arba kai daiktų vertė neviršija 250 MGL dydžio sumą už kontrabandos nusižengimą asmuo bus traukiamas administracinėn atsakomybėn.

Baudžiamojoje byloje teismas konstatavo, kad Vilniaus teritorinės muitinės pažymoje nurodyta kontrabandos dalyko – automobilio „Porsche Cayenne“ – muitinė vertė be privalomų sumokėti mokesčių yra 132 000 Lt, o įskaitant privalomus sumokėti mokesčius, yra 171 336 Lt ir tai gerokai viršija 250 MGL. Tai akivaizdu, kad ir be ginčijamų mokesčių kontrabandos dalyko muitinė vertė daugiau kaip keturis kartus viršija 250 MGL dydžio sumą⁷¹.

Apibendrinant galima pasakyti, kad kontrabandos nusikaltimu yra kėsiamasi į baudžiamąjį įstatymo saugomus teisinius gėrius, kurie yra laikomi objektu. Šiuo nusikaltimu kėsiamasi ne tik į Lietuvos Respublikos įstatymais bei kitais teisės aktais

⁷⁰ Importuojamų naudotų transporto priemonių muitinio įvertinimo taisyklės. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 78-3259.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-345/2010.

nustatytų daiktų, privalomų pateikti muitinės kontrolei, gabenimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną tvarką ir valstybės finansų sistemą, bet ir keliama grėsmė valstybės ir visuomenės saugumui, žmonių sveikatai ir gyvybei, tautos identitetui ir kultūriniais interesams.

Kontrabandos nusikaltimo dalyku gali būti prekės, daiktai, pinigai, meno bei kitos vertybės, kilnojamosios kultūros vertybės ar antikvariniai daiktai bei kiti privalomi pateikti muitinei daiktai. Baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą prekių ar kitų daiktų gabenimą per Lietuvos Respublikos valstybės sieną atsiranda, kai kontrabandos dalyko vertė viršija 250 MGL dydžio sumą. Taip pat baudžiamoji atsakomybė atsiranda, kai gabenamos kilnojamosios kultūros vertybės ar antikvariniai daiktai, nepriklausomai nuo jų vertės, kuriems gabenti reikalingi specialūs leidimai.

2.2. Objektvioji pusė

Objektyvioji nusikalstamos veikos pusė – tai išorinė pavojingo kėsینimosi, kuriuo pažeidžiami baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireiškingo pusė⁷². Prie požymių apibūdinančių objektyviają pusę, baudžiamosios teisės teorijoje priskiriami: pavojinga veika, nusikalstamos veikos padariniai, priežastinis ryšys tarp veikos ir atsiradusių padarinių, nusikaltimo padarymo laikas, vieta, būdas, įrankiai, priemonės bei kitos objektyvios aplinkybės. Visų konkrečių nusikalstamų veikų sudėčių būtinas požymis – veika, pasireiškinganti veikimu ar neveikimu, iš šių paminėtų objektyviosios pusės požymių.

Kontrabandos sudėties objektyvioji pusė pasireiškinga aktyviais veiksmis, t.y. neteisėtu prekių ar kitų daiktų gabenimu per Lietuvos Respublikos valstybės sieną. Objektviojos kontrabandos sudėties pusę apibūdinantys požymiai yra alternatyvus ir bent vieną iš jų įvykdžius, asmeniui atsiranda baudžiamoji atsakomybė.

Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo 2 straipsnyje įtvirtintos pagrindinės sąvokos, taip pat apibrėžta kas yra laikoma Lietuvos Respublikos valstybės siena „Lietuvos Respublikos valstybės siena – linija ir šia linija einantis vertikalus paviršius, apibrėžiantis Lietuvos Respublikos teritorijos ribas sausumoje, žemės gelmėse, oro erdvėje, vidaus vandenyse, teritorinėje jūroje ir jos gelmėse“⁷³. Lietuvos Respublikai įstojus į Europos Sąjungą, sienos su kitomis Europos Sąjungos valstybės narėmis tapo vidinėmis sienomis ir gabenant prekes per šias minėtas sienas

⁷² ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 3-asis papildytas leidimas, 2003, p. 170.

⁷³Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 42-1192.

nebeliko pareigos jų pateikti muitinės kontrolei. Tačiau gali būti padaromas šis nagrinėjamas nusikaltimas tik kontrabandos dalyką gabenant per Lietuvos Respublikos valstybės sieną su tomis valstybėmis, kurios nėra Europos Sąjungos valstybės narėmis ir tuomet iškilis baudžiamoj atsakomybė. Kadangi Muitinės įstatyme apibrėžta, kad muitinės pareigūnai turi teisę: „...reikalauti iš asmenų deklaruoti ir pateikti muitiniam tikrinimui į Bendrijos muitų teritoriją importuojamas, iš jos eksportuojamas arba tranzitu per šią teritoriją gabenamas prekes, su jų gabenimu susijusius dokumentus ir kitą muitiniam tikrinimui reikalingą informaciją bei paaiškinimus“, taigi daroma išvada, kad asmenys kurie atvyksta ar išvyksta iš bendrijos, taip pat neteisėtai gabena daiktus per Lietuvos Respublikos valstybės sieną kuriuos privalo pateikti muitinės kontrolei, kurių vertė viršija 250 MGL arba neturi leidimo ir to nepadaro, asmeniui kyla baudžiamoji atsakomybė.

Gabenimu per Lietuvos Respublikos valstybės sieną laikomas bet kokių daiktų (kontrabandos dalyko), per muitinės postus arba juos apeinant, pernešimas pėsčiomis, pervežimas bet kokiomis transporto priemonėmis, geležinkeliais, oro, jūros ar autotransporto priemonėmis, transportavimas panaudojant vamzdynus, elektros linijas, vandens ir oro sroves, persiuntimas transportiniu paštu⁷⁴. Baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą atsiranda tik tada, kai kontrabandos dalykas yra gabenamas neteisėtai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną. Neteisėtu yra laikomas prekių ar kitų daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, kai jie gabunami nepateikiant jų muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengiant, arba kai kilnojamosios kultūros vertybės ar antikvariniai daiktai gabunami be leidimo tiek iš Lietuvos Respublikos į trečiąsias valstybes, tiek iš trečiųjų į Lietuvos Respublikos teritoriją. Valstybinės sienos perėjimas vietose kur steigiami muitinės postai, geležinkelio stotyse, tarptautinių jūrų, upių bei oro uostose, taip pat kitose Muitinės departamento nustatytose vietose atsižvelgiant į asmenų, transporto priemonių ir prekių srautus bei jų tikrinimo galimybes. Prekių gabenimas tose vietose, kur tokių postų nėra, savaime yra neteisėtas⁷⁵. Daiktų ir prekių gabenimo į Lietuvos Respublikos ir iš jos teisėtumą apsprendžia Muitinės įstatymas, kurio nuostatos yra pagrįsto Europos Sąjungos teisės aktais. Gabenimo būdai gali būti įvairūs: pervežant, persiunčiant, permetant, tačiau tai kvalifikavimui reikšmės neturi. Veika pasireiškia neteisėtu daiktų gabenimu:

1. Gabenant privalomus pateikti muitinei daiktus ir jų nepateikiant muitinės kontrolei arba;

⁷⁴ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 446.

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos byloje“. Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003.

2. Kitaip išvengiant šios kontrolės arba;
3. Kai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenamos kilnojamosios kultūros vertybės ar antikvariniai daiktai, kai šie daiktai gabenami neturint leidimo.

Daiktų nepateikimu muitinės kontrolei yra laikomas kontrabanda kai:

1. Privalomi pateikti muitinei daiktai per valstybės sieną gabenami ne per muitines;
2. Privalomi pateikti muitinei daiktai gabenami per muitines, tačiau jų nedeklaruojant.
3. Privalomi pateikti muitinei daiktai gabenami per muitines, tačiau jų nedeklaruojant ir nerodant muitinio tikrinimo metu (pavyzdžiui, daiktų paslėpimas iš anksto paruoštuose slėptuvėse arba kitose sunkiai aptinkamose vietose).

Kitokiu muitinės kontrolės išvengimu laikomas:

1. Neteisingų duomenų apie gabenamus daiktus pateikimas;
2. Suklastotos muitinės deklaracijos pateikimas;
3. Kitų suklastotų dokumentų, reikalingų muitinės procedūrai atlikti, pateikimas.

Kiekvieną iš šių būdų, apibūdinančių kontrabandos objektyviąją pusę, panagrinėsiu detaliau.

Muitinės įstatymo 45 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta prekių įvežimo ir išvežimo vietos: „Prekės į Sąjungos muitų teritoriją per Lietuvos Respubliką gali būti įvežamos ar iš jos išvežamos vykstant per pasienio kontrolės punktus, įskaitant punktus, veikiančius tarptautiniuose oro ir jūrų uostuose, Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo nustatyta tvarka“. Pasienio kontrolės punktuose yra muitinės postai, kurie apibrėžiami kaip teritorinių muitinių padaliniai, veikiantys Muitinės departamento generalinio direktoriaus nustatytoje vietoje ir atliekantys jų kompetencijai priskirtus muitinės formalumus bei kitas Muitinės departamento arba teritorinės muitinės jiems pavestas funkcijas⁷⁶. Muitinės postai yra muitinio tikrinimo vietos, kuriose privalomi deklaruoti daiktai turi būti pateikiami muitinės kontrolei. Kontrabandos dalykas gabenamas aplenkiant minėtas įstaigas yra laikomas daiktų nepateikimu muitinei, todėl, bet koks daiktų, privalomų pateikti muitinei gabenimas ne per muitinę yra neteisėtas ir užtraukia teisinę atsakomybę priklausomai nuo gabenamų daiktų vertės, t. y. baudžiamąją arba administracinę atsakomybę.

2007 m. gegužės 30 d., du tyrimo metu nenustatyti asmenys VSAT prie Lietuvos Respublikos VRM Pagėgių rinktinės Plaškių užkardos saugomame pasienio ruože, per Nemuno upę, kurios farvateris atitinka Lietuvos Respublikos valstybės sieną, iš Rusijos Federacijos Kaliningrado srities neteisėtai motorine valtimi atplukdė ne mažiau kaip 110

⁷⁶ POVILAUSKIENĖ, D. *Teisė ir muitinės veikla*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2006, p. 18.

500 pakelių cigarečių „Saint George Lights“ su Rusijos Federacijos banderolėmis, kurių bendra muitinė vertė, įskaitant privalomus sumokėti mokesčius, – 278 649 Lt. M. M. nuteistas už tai, kad kartu su R. R., L. M., R. M., K. M., N. M., K. B., E. F., N. V., D. Ž., E. L. ir K. G., veikdami organizuota grupe, išvengdami muitinės kontrolės neteisėtai gabeno per Lietuvos Respublikos valstybės sieną privalomus pateikti muitinei daiktus, šiais savo veiksmais padarė kontrabandą⁷⁷.

Kai kontrabandos dalykas per valstybės sieną gabenamas ne per muitines, yra neteisėtai kertama valstybės sieną. Asmens, be kontrabandos padariusio ir kitus nusikaltimus ar baudžiamuosius nusižengimus, veikos kvalifikuojamos pagal sutaptį, jeigu jos nėra būtinasis kontrabandos ar ją kvalifikuojantis požymis⁷⁸. Kvalifikavimui turi reikšmės, jeigu kaltininkas neteisėtai kirto Lietuvos Respublikos valstybės sieną išvengiant pasienio kontrolės arba kertant valstybės sieną nenustatytoje vietoje, t.y. ne per sienos perėjimo punktus, tai jis atsakys ne tik pagal LR BK 199 straipsnį „Kontrabanda“, bet ir pagal LR BK 291 str. „Neteisėtas valstybės sienos perėjimas“ sutaptis. Neteisėtas valstybės sienos perėjimas nėra būtinasis kontrabandos sudėties požymis, todėl kiekvienoje baudžiamojoje byloje dėl kontrabandos nusikaltimo šio požymio nustatinėti nereikia. Tačiau tuo atveju, kai asmuo gabendamas deklaruotinus daiktus per muitines, bet jų muitinės kontrolei nepateikia, tokiu atveju asmuo teisėtai kerta valstybės sieną, pateikdamas valstybės sienos kontrolę vykdantiems pareigūnams dokumentus, reikalingus teisėtam sienos kirtimui. Tokiu atveju asmuo kertantis valstybės sieną teisėtai, gabena privalomus pateikti muitinės daiktus ir jų nedeklaruoja, bei realizuoja tokiu būdu objektyviąją kontrabandos sudėties pusę. Kaltininko veika turi būti kvalifikuojama kaip sutaptis už kontrabandą ir neteisėtą valstybės sienos perėjimą, tik tuo atveju, kai kontrabandos dalykas neteisėtai gabenamas per valstybės sieną ne per muitines ir ne per pasienio kontrolės punktus, todėl kertama ir valstybės siena.

E. K. nuteistas už tai, kad, veikdamas bendrininkų grupe su A. S., 2010 m. rugsėjo 14 d. neteisėtai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną ne per pasienio ir muitinės kontrolės punktą, vietoje prie valstybės sienos ženklo Nr. 1340, ties Zelianų kaimu, Švenčionių rajone, taip išvengdamas muitinės kontrolės, iš Baltarusijos Respublikos teritorijos į Lietuvos Respublikos teritoriją pėsčiomis gabeno privalomus pateikti muitinei daiktus – 1 500 pakelių cigarečių „Premjer 7“ 10 729 Lt vertės ir 3 500 pakelių cigarečių „5 MinskSuperslims“ 28 371 Lt vertės, kurių bendra muitinė vertė, įskaitant privalomus

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-520/2012.

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos byloje“. Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003.

sumokėti mokesčius, viršijo 250 MGL dydžio sumą ir sudarė 39 100 Lt. Taip pat tris kartus perėjo Lietuvos Respublikos valstybės sieną, eidamas iš Lietuvos Respublikos teritorijos į Baltarusijos Respublikos teritoriją ir atgal⁷⁹. Šių asmenų veika buvo kvalifikuota pagal LR BK 199 straipsnio 1 dalį „Kontrabanda“ ir LR BK 291 straipsnio 1 dalį „Neteisėtas valstybės sienos perėjimas“.

Kontrabandos dalykas gali būti gabenamas per muitinę, tačiau jo nedeklaruojant.

Muitinės deklaracija – nustatytu būdu atliekamas nustatytos formos veiksmas, kuriuo asmuo pareiškia pageidavimą, kad prekės būtų įforminta tam tikra muitinės procedūra, atitinkamais atvejais nurodydamas ir konkrečius jos taikymo būdus. Visos importuojamos, eksportuojamos, tranzitu per Bendrijos muitinės teritoriją gabenamos prekės turi būti deklaruojamos suinteresuoto asmens pasirinktai muitinės procedūrai įforminti ir pateikiamos muitinės kontrolei patikrinti⁸⁰.

Prekių deklaravimas – tai muitinės deklaracijos kartu su ja privalomų pateikti dokumentų (informacijos) ir deklaruojamų prekių pateikimas muitinės įstaigai, turinčiai teisę priimti atitinkamą muitinės deklaraciją⁸¹. Nustatytos formos pranešimas apie gabenamas prekes ar kitus daiktus, kuriuos privaloma deklaruoti ir pateikti muitinės kontrolei yra vadinamas deklaracija. Nepateikimu muitinės kontrolei reiškia, kad fiziniai ar juridiniai asmenys, privalantys raštu, žodžiu, veiksmu arba naudojantis automatinio duomenų apdorojimo techninėmis priemonėmis deklaruoti gabenamas prekes ar kitus daiktus, jų nedeklaruoja ir nepateikia muitiniam tikrinimui, t.y. nuslepia nuo muitinės kontrolės, nors privalo juos deklaruoti, tačiau to nepadaro. Tokiu atveju, kai gabenami daiktai nėra pateikiami muitinei laikoma, kad jie gabenami neteisėtai.

Gabenamų daiktų ir prekių deklaravimo būdai:

1. Deklaravimas raštu – deklaruojant prekes raštu, muitinei pateikiamas nustatyta tvarka užpildytas bendrasis administracinis dokumentas, nustatytos formos muitinės deklaracija.

2. Deklaravimas žodžiu arba veiksmu – žodinės muitinės deklaracijos gali būti pateikiamos deklaruojant išleisti į laisvą apyvartą ir eksportuoti skirtas nekomercinio pobūdžio prekes, gabenamas asmeniniame keleivio bagaže, arba siunčiamas fiziniams asmenims, taip pat laikinai į Bendrijas įvežamas keleivių, ne Europos Sąjungos valstybių narių nuolatinių gyventojų, asmeninius daiktus ar sporto prekes, arba kitais

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-520/2012.

⁸⁰ 2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas. Europos Sąjungos oficialus leidinys OL L 269, 2013-10-10, p. 1.

⁸¹ SARAPIENĖ, S.; ir AVIŽIENIS, J.Š. *Muitinės procedūros*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2008, p. 25.

nereikšmingais atvejais muitinei leidus. Pavyzdžiui, A. T. atvyko į Baltarusijos Respublikos – Lietuvos Respublikos pasienyje esantį Raigardo kelio postą, kuriame Lietuvos muitinės pareigūnams žodžiu deklaravo, kad važiuoja be krovinių⁸². Deklaruoti veiksnu galima asmeniniame keleivių bagaže gabenamas nekomercinio pobūdžio prekes ir asmeninius daiktus, registruotas transporto priemonės ir kitus daiktus. Dviejų kanalų sistema – muitinio tikrinimo sistema, kurią taikant keleivis gali deklaruoti gabenamas prekes, pasirinkdamas vieną iš dviejų kanalų – žaliąjį arba raudonąjį⁸³. Pasirinkęs žaliąjį kanalą, keleivis deklaruoja negabenąs prekių, kurių kiekis yra didesnis už nustatytas išvežimo ar įvežimo normas ir už kurias nustatyti importo arba eksporto muitai ir mokesčiai, arba kurioms taikomi įvežimo ar išvežimo draudimai bei apribojimai. Žaliąjį kanalą pasirinkusiems keleiviams deklaruoti jų gabenamų prekių žodžiu arba raštu nereikia ir joks papildomas jų muitinis tikrinimas neatliekamas, išskyrus pasirinktinai tikrinamus keleivius. Raudonąjį kanalą reikia pasirinkti, kai nustatytais atvejais leidžiama gabenti prekes, kurių kiekis yra didesnis už nustatytas įvežimo ar išvežimo normas ir už kurias nustatyti importo ar eksporto muitai bei mokesčiai, ir kurioms taikomi įvežimo ar išvežimo draudimai bei apribojimai. Pasirinkę raudonąjį kanalą, keleiviai privalo deklaruoti gabenamas prekes žodžiu, raštu arba naudodamiesi automatinio duomenų apdorojimo techninėmis priemonėmis. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, tarptautiniuose oro ir jūrų uostose taikoma dviejų kanalų sistema papildyta dar vienu – trečiuoju (mėlynuoju) kanalu. Šį kanalą turi pasirinkti keleiviai, atvykstantys iš kitos Europos Sąjungos valstybės narės ir gabenantys tik Bendrijos prekes (t.y. prekes, kurių muitinei deklaruoti nereikia)⁸⁴.

3. Deklaravimas elektroniniu būdu – deklaruoti prekes deklaranto elektroninėje sistemoje galima elektroninėmis duomenų apdorojimo priemonėmis, turi būti užpildyta nustatytos formos muitinės deklaracija. Deklaracija laikoma priimta tuo momentu, kai prekės įtraukiamos į apskaitos registrus. Elektroninėmis priemonėmis pateikiamų importo ir eksporto muitinės deklaracijų ir bendrųjų administracinių dokumentų importo ir eksporto rinkinių duomenų apdorojimą, informinimą ir kontrolę užtikrina Muitinės deklaracijų apdorojimo sistema.

Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-130-699/2015 LAT pripažino, kad Klaipėdos apygardos teismas pagrįstai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, t.y. teisingai kvalifikavo

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. spalio 30d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-12/2012.

⁸³ SARAPIENĖ, S.; ir AVIŽIENIS, J.Š. *Muitinės procedūros*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2008, p. 36.

⁸⁴ SARAPIENĖ, S.; ir AVIŽIENIS, J.Š. *Muitinės procedūros*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2008, p. 36.

nuteistosios A.S. veiką pagal LR BK 199 straipsnio 1 dalį, kadangi ji, kirsdama Lietuvos Respublikos valstybės sieną - Klaipėdos teritorinės muitinės Palangos oro uosto postą, savo rankinėje gabeno 32 776 JAV dolerius, 5 235 eurus, 2 900 Australijos dolerių ir 80 Lt (iš viso 32 531,62 Eurų), kurių nepateikė muitinės kontrolei. LAT konstatavo, kad vienintelė A. S. padaryta neteisėta veika – per valstybės sieną gabentų pinigų deklaracijos nepateikimas muitinės pareigūnams⁸⁵.

Kontrabanda, padaryta bendrininkaujant, kvalifikuojama be nuorodos į LR BK 24 straipsnį. Tuo atveju, kai du ar daugiau asmenų bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje susitaria nusikalstamą veiką padaryti, tęsti arba užbaigti ir kiekvienas iš bendrininkų tiesiogiai padaro bent dalį LR BK 199 straipsnio numatytos veikos: 1) jeigu asmuo tiesiogiai nedalyvavo darant kontrabandos nusikaltimą, tačiau organizavo, kurstė (ir) arba padėjo padaryti šiuos nusikaltimus, kitiems asmenims, jo veika papildomai kvalifikuojama pagal atitinkamą LR BK 24 straipsnį dalį arba dalis; 2) jeigu kontrabandos dalyko gabenimas realizuojamas per asmenį, nežinantį apie organizatoriaus nusikalstamą kėslą, asmuo organizavęs tokį gabenimą, laikomas nusikaltimo vykdytoju; 3) kai kontrabandą padaro asmenys susivieniję į nusikalstamą susivienijimą, visų jų veikos kvalifikuojamos pagal LR BK199 ir LR BK 249 straipsnius; 4) kai kontrabandą padaro organizuota grupė, visų dalyvių veikos kvalifikuojamos be nuorodos į LR BK 24 straipsnį⁸⁶. Pagal teismų praktiką – jeigu asmuo tiesiogiai nedalyvavo padarant LR BK 199 straipsnio dispozicijoje numatytos veikos, tačiau organizavo, kurstė arba padėjo daryti šiuos nusikaltimus kitiems asmenims, jo veika papildomai kvalifikuojama pagal LR BK 24 straipsnio atitinkamą dalį, išskyrus organizuotos grupės ir nusikalstamo susivienijimo atvejus⁸⁷.

Baudžiamojoje byloje nustatyta, kad V.D. 2008 m. birželio 4 d. per Baltarusijos–Lietuvos Kenos pasienio postą atvykęs traukiniu iš Kirgizijos Respublikos į Lietuvos Respubliką, nepateikdamas muitinės kontrolei į Lietuvos Respubliką įvežė ne mažiau kaip 20 200 eurų (69 746,56 Lt), t. y. 250 MGL dydį viršijančią pinigų sumą. V. D. nuteistas už tai, kad siekdamas išvengti muitinės kontrolės, ne mažiau kaip 20 200 eurų (bendra suma 69 746,56 Lt), kuriuos padalijęs į tris dalis ir vieną jų dalį

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-130-699/2015.

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos byloje“. Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003.

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr.2K-564/2012.

pasilikęs prie savęs, o kitas dvi dalis pervežti per valstybės sieną įdavęs kartu su juo vykusiems jo pažįstamiems asmenims B. G. G. (B. G. G.) ir asmeniui, vardu „R.“⁸⁸.

Importuojamos, eksportuojamos, gabenamos per muitų teritoriją tranzitu, taip pat pateikiamos kitai muitinės procedūrai prekės turi būti deklaruojamos, išskyrus daiktus, kuriuos galima įvežti be muitų mokesčių. Muitinės deklaracija turi būti pateikiama tuoj pat po to, kai muitinės kontrolei buvo pateiktos prekės. Jeigu gabenami daiktai nedeklaruojami, neįrašomi į muitinei pateikiamą deklaraciją, ar kai žodžiu pranešami neteisingi duomenys arba nutylima apie deklaruotinių daiktų gabenimą, arba kai asmuo pasirenka žaliąjį kanalą, veiksmu parodo, kad negabena deklaruotinių prekių, o pas jį tokios prekės randamos, tai laikoma, kad tos prekės ar daiktai nebuvo pateikti muitinei, todėl tai pripažįstama neteisėtu gabenimu. Kiekvienas asmuo, vykdamas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną ir privalantis deklaruoti gabenamus daiktus, turi dėl deklaravimo kreiptis į muitinės pareigūnus. Nesikreipimas į muitinės pareigūnus dėl gabenamų daiktų deklaravimo laikomas daiktų nepateikimu muitinės kontrolei ir kvalifikuojamas kaip kontrabanda.

Kontrabandos gabenimo būdas yra dar vienas, tai kai privalomi pateikti muitinei daiktai gabenami per muitines, tačiau jų nedeklaruojant ir nerodant muitinio tikrinimo metu. Kontrabandos dalyko gabenimas vyksta slepiant specialiai įrengtose slėptuvėse arba kitose sunkiai aptinkamose vietose, kuriuose jie paprastai neturėtų būti laikomi ir taip daiktai yra nepateikiami muitinės kontrolei. Slėpimo būdai gali būti įvairūs: specialiai sukonstruojant slėptuves transporto priemonėse (pavyzdžiui, įrengiant dvigubas vilkiko puspriekabės sienas, atsarginius kuro bakus), slepiant tarp kitų teisėtai gabenamų daiktų (pavyzdžiui, medienos gaminiuose slepiamos cigaretės, slaptose rūbų kišenėse slepiami retieji metalai), slepiant daiktus neįtikėtinosiose vietose, kur jie paprastai neturėtų būti laikomi (pavyzdžiui, juvelyriniai dirbiniai stiklainyje su uogiene, pinigai gabenami kavos indeliuose, valiutinės vertybės paslėptos bagažinėje po drabužiais)⁸⁹. Pasak prokurorų ir ikiteisminio tyrimo tyrėjų kontrabandos bylų tyrimo praktika rodo, kad dažniausiai kontrabandos dalykai aptinkami:

1. Automobilių transporto priemonėse:

- a) lengvuosiuose automobiliuose: salone, po sėdynėmis, kilimėliais, prietaisų skydeliais, dėžutėse smulkiems daiktams, už salono apmušalų; bagažinėse: atsarginio rato ertmėje, pačiame atsarginiame rate, įrankių ertmėje ir dėžutėje, vaistinėlėje, gesintuve;

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-303/2011.

⁸⁹ ABRAMAVIČIUS, A., et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 447.

variklio skyriuje: po elektros baterija (akumuliatoriumi) arba pačioje baterijoje, oro filtruose, dangčio apmušale ir kitose talpose; kėbulo įrangoje: visuose galimose standartinėse erdmėse, kuro bakuose, ratuose ir padangose ar kitose tam specialiai įrengtuose slėptuvėse;

b) sunkvežimiuose su standartiniu kėbulu kroviniams vežti: tose pačiose vietose kaip ir lengvuosiuose automobiliuose; krovinio kėbule bei jame specialiai įrengtuose slėptuvėse: dvigubuose dugnuose, dvigubuose bortuose, dvigubuose kuro bakuose;

c) sunkvežimiuose su puspriekabėmis ir priekabomis (autofurgonuose): tose pačiuose vietose kaip ir sunkvežimiuose su standartiniais kėbulais, įskaitant įrangos subtilumus ir autofurgono konstrukcijos ypatumus: specialios slėptuvės kontrabandiniam kroviniui, randamos nuo pagrindinio kėbulo nukėlus priekabą, slėptuvės krovinio apdengimo tentuose ir kituose vietose.

2. Geležinkelio transporto priemonėse:

a) keleiviniuose sąstatuose, keleivių kupė vežamuosiuose bagažuose, magnetolose, fotoaparatuose, videokameros, drabužiuose, keleivinių vagonų pagalbinėse patalpose, bagažo ar pašto vagonuose esančiuose siutiniuose ar vidutinių gabaritų krovinių pakuotėse;

b) kroviniuose sąstatuose, sąstatą aptarnaujančios geležinkelio transporto brigados darbuotojų drabužiuose, tarnybinėse ar poilsio patalpose esančiuose natūraliose erdmėse ar tam specialiai įrengtuose slėptuvėse, krovinių konteneriuose, krovininėse platformose, bunkeriuose esančiose tuščiose erdmėse ar specialiai įrengtuose slėptuvėse.

3. Laivuose:

a) įgulos ar keleivių drabužiuose;

b) aptarnaujančio personalo ar keleivių kajutėse, pagalbinėse patalpose (priėngiuose, koridoriuose, laiptinėse tarp denių, tualetuose) esančiose natūraliose erdmėse ar specialiai įrengtuose slėptuvėse;

c) triumų, kovinių denių visuose galimuose standartinėse erdmėse ar kitose specialiai įrengtuose slėptuvėse.

4. Lėktuvuose, malūnsparniuose:

a) įgulos patalpose ar keleivių salonuose esančiose natūraliose erdmėse ar specialiai įrengtuose slėptuvėse;

b) įgulos narių ar keleivių drabužiuose ar ant žmogaus kūno specialiai įrengtuose slėptuvėse⁹⁰.

⁹⁰ DRIGOTIENĖ, V.; VAITEKŪNAS, E.; ir GROCKIS, R. *Kontrabandos ir Muitinės apgaulės ikiteisminis tyrimas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, 2005, p. 28-29.

Paminėsiu kelias specialiai įrengtas slėptuves kontrabandos dalyko gabenimui, kurios buvo paminėtos teismų praktikoje: automobilio daiktų dėtuvės skyriuje, oro pagalvės vietoje⁹¹, dviguboje lagamino sienelėje⁹², automobilio salone, automobilio bagažinėje⁹³, automobilio dujų balione įrengtoje slėptuvėje⁹⁴, automobilio dugne įrengtoje slėptuvėje⁹⁵, paslėpęs po drabužiais⁹⁶, paslėpęs dviejų tuščių nešiojamųjų kompiuterių rankinių sienelėse po pamušalu⁹⁷, automobilių akumuliatorių slėptuvėse⁹⁸, vilkiko puspriekabės – šaldytuvo grindyse ir lubose įrengtose slėptuvėse⁹⁹ ir kitose sunkiai aptinkamose vietose, kuriuose jie paprastai neturėtų būti laikomi. Kai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenami privalomi pateikti muitinei daiktai jų nepateikiant muitinės kontrolei, veikos kvalifikavimui reikšmės neturi, ar jie gabenami vietose apsunkinančiuose jų radimą ar ne, kadangi veikos kvalifikavimui svarbiausia yra nustatyti gabenamų daiktų nepateikimo muitinei faktą.

Nepateikimo muitinės kontrolei laikomi ir tokie atvejai, kai asmenys, gabendami per Lietuvos Respublikos valstybės sieną privalomus pateikti muitinei daiktus, nesustoja patikrinimui muitinės postuose.

Kitokiu muitinės kontrolės išvengimu yra suprantamas, kaip neteisingų duomenų apie gabenamus daiktus, suklastotos muitinės deklaracijos, taip pat kitų suklastotų dokumentų, reikalingų muitinės procedūrai atlikti, pateikimas. Tai apima ir daiktų deklaravimą žodžiu arba veiksmu, taip pat naudojantis automatinio duomenų apdorojimo techninėmis priemonėmis atvejus. Muitinės deklaracijos suklastojimu laikomas žinomai neteisingų duomenų arba duomenų remiantis suklastotais dokumentais apie gabenamas prekes ar kitas vertybes (HS kodų, kiekio, vertės, turimų licencijų ar leidimų ir kt.) įrašymas, taip pat tokių žinomai neteisingų duomenų patvirtinimas antspaudais ir

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7/2012.

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-436-489/2016.

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-20/2013.

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-103-976/2016.

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-128-677/2015.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50/2011.

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-604/2014.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-148/2014.

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-12/2012.

panašiai¹⁰⁰. Prie kitų dokumentų, kurie gali būti suklastoti ir panaudoti darant kontrabandą, priskiriami: licencijos, leidimai, lengvatiniai prekių kilmės sertifikatai, sąskaitos faktūros, sutartys, važtaraščiai ir kiti dokumentai. Pasak prokurorų ir ikiteisminio tyrimo tyrėjų kontrabandos, pagrindiniai dokumentai, pavyzdžiui: pagrindiniai krovinių gabenimo dokumentai (važtaraščiai CMR, CIM, airbill, čarteris ir kiti dokumentai; kiti galimi dokumentai, kelionės žiniaraštis, komercinis aktas ir kiti dokumentai); pagrindiniai krovinio deklaravimo muitinės dokumentai (bendrojo deklaracija, muitinės vertės deklaracija ir kiti dokumentai); pagrindiniai krovinio draudimo dokumentai (draudimo polisas, draudimo sertifikatas, draudimo pareiškimas, draudėjo sąskaita), kiti galimi dokumentai (bankinių operacijų dokumentai, dokumentai liudijantys pasiruošimą krovinio importo ar eksporto sandoriui, kiti dokumentai)¹⁰¹.

Suklastoto dokumento panaudojimas laikomas tokio dokumento pateikimu muitinės kontrolei, kuris atspausdintas ar kitaip pagamintas bei jame įtvirtinta tikrovės neatitinkanti informacija, arba kito asmens į dokumentą įtrauktus objektyvios tikrovės neatitinkančius duomenis patvirtino parašu, antspaudu arba kitokiu būdu, siekiant išvengti turtinės prievolės. Neteisingų duomenų apie gabenamas prekes pateikimu - tikrovės neatitinkanti informacija, apie kurią asmuo žinojo ir įrašė į muitinės deklaraciją ar kitus dokumentus, turėdamas savanaudiškų tikslų. Dokumentų suklastojimas yra nusikalstamas, kai tie dokumentai panaudojami pergabenti kontrabandinės prekes ar daiktus. Reikia manyti, kad tai yra visi dokumentai, kurie gali būti pagrindas prekėms ar kitoms vertybėms gabenti.

Muitinės kontrolės bandoma išvengti deklaracijoje nurodant neteisingą gabenamų daiktų vertę, klaidingu prekių aprašymu sąskaitos – faktūroje (importuojant prekes, jų kainos ir kiekis nurodomi kitokie, nei yra iš tikrųjų, nurodoma mažesnė kaina nei yra bendroji sandorio vertė), klastojami dokumentai (muitinei pateikiama viena sąskaita-faktūra, o su pardavėju už prekes atsiskaitoma pagal kitą), pirkėjui tenkančios transporto ir draudimo išlaidos neįtraukiamos į sandorio vertę, į prekių muitinę vertę neįskaitomi sandorio vertės priedėliai ir panašiai¹⁰², kadangi muitų mokesčių dydis tiesiogiai priklauso nuo gabenamų daiktų vertės. Dažniausiai taikomas importuojamų prekių

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“. Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003.

¹⁰¹ DRIGOTIENĖ, V.; VAITEKŪNAS, E.; ir GROCKIS, R. *Kontrabandos ir Muitinės apgaulės ikiteisminis tyrimas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, 2005, p. 32-38.

¹⁰² RADŽIŪKYNAS, J. *Importuojamų prekių muitinio įvertinimo kontrolė Lietuvos muitinėje Europos bendrijos muitinių strategijos kontekste*. Vilnius: Jurisprudencija, 2005, t. 73(65), p. 48–57.

muitinei vertei nustatyti metodas yra sandorio vertė¹⁰³, kuri yra mažinama arba didinama muitinei pateikiamuose dokumentuose.

Jei asmenys gabena per muitines kitų pavadinimų daiktus ar prekes, nei nurodyta muitinės deklaracijoje ar kituose dokumentuose, tokia jų veika užtraukia baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą (pavyzdžiui, deklaracijoje nurodyta, kad vežamos juodojo metalo laužas, o gabenami vario lydiniai ir panašiai)¹⁰⁴. Tokiu atveju, kai gabenamų daiktų ar prekių pavadinimai neatitinka tų pavadinimų, kurie įrašyti į muitinės deklaracija ar kituose dokumentuose, kiekvienu atveju yra būtina nustatyti.

2014 m. gruodžio 16 d. LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-568/2014 konstatavo, A.K. veikdamas bendrininkų grupe su asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas, turėdami tikslą iš Lietuvos Respublikos į Rusijos Federaciją kontrabanda per Lietuvos Respublikos valstybės sieną pergabenti automobilius „BMW X5“ ir „BMW X6“, Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnams patikrinti pateikė minėtus automobilius, ant kurių buvo uždėti kitiems automobiliams išduoti valstybiniai numeriai bei registracijos liudijimai, kuriuose buvo nurodyti tikrovės neatitinkantys duomenys, jog automobiliai yra registruoti Rusijos Federacijoje¹⁰⁵. Šis nusikaltimas padarytas kitaip išvengiant muitinės kontrolės, kadangi privalomus muitinei pateikti daiktus, gabeno pateikiant suklastotus dokumentus bei kitų automobilių numerius, kad paslėptų kontrabandos dalyką ir taip išvengtų muitinės kontrolės.

Kvalifikavimui svarbus dalykas, jeigu kaltininkas pats suklastoja deklaraciją ar kitus dokumentus ir juos pateikia muitinei, tai jis atsakys ne tik pagal LR BK 199 straipsnį „Kontrabanda“, bet ir pagal LR BK 300 straipsnį „Dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu“ sutaptis, tačiau jeigu kaltininkas tik pateikia tokius dokumentus, jis atsakys tik pagal LR BK 199 straipsnį.

Kai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenamos kilnojamosios kultūros vertybės ar antikvariniai daiktai, būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos išduotą leidimą¹⁰⁶. Per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenant kilnojamąsias kultūros vertybes ar antikvarinius daiktus reikia juos pateikti muitinės kontrolės patikrinimui, taip pat privaloma turėti leidimą juos gabenti per valstybės sieną ir muitinės deklaraciją. Neteisėtas šių daiktų gabenimas per valstybės

¹⁰³ RADŽIŪKYNAS, J. *Importuojamų prekių muitinis įvertinimas*. Vilnius, 1997.

¹⁰⁴ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)* Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 448.

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-568/2014*.

¹⁰⁶ Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklės. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 165-6031.

sieną yra tada, kai jie gabenami neturint leidimo arba jų nedeklaruojant ir tai sudaro kontrabandos nusikaltimo objektyviąją pusę.

Kontrabandos nusikaltimo sudėtis yra formalioji. Kontrabanda laikoma baigtu nusikaltimu nuo privalomų pateikti daiktų muitinės kontrolei nepateikimo ar kitokio jos išvengimo momento, nereikalaujant padarinių atsiradimo. Todėl šio nusikaltimo baigtumo momentas priklauso:

1. Nuo to, koku būdu yra gabenamas kontrabandos dalykas:

1) kai privalomi deklaruoti daiktai gabenami per muitines, bet nepateikiami muitiniam tikrinimui ar kitaip išvengiama muitinės kontrolės, kontrabanda laikoma baigtu nusikaltimu nuo to momento, kai asmeniui atsirado pareiga gabenamus daiktus pateikti muitinei, tačiau jis to nepadarė;

2) kai naudojama suklastota deklaracija ar kiti dokumentai, ar gabenami kitų pavadinimų daiktai nei nurodyta deklaracijoje – nuo jų pateikimo muitinės kontrolei momento;

3) kai kontrabandos dalykas gabenamas per valstybės sieną, bet ne per muitinės postą t.y. apeinant muitines – nuo Lietuvos Respublikos valstybės sienos perėjimo momento, kai kontrabandos dalykas patenka į Lietuvos pasienio juostos ribas.

2. Nuo to, kokia pasirenkama gabenamų daiktų deklaravimo forma:

1) deklaruojant žodžiu – kontrabanda bus baigta, kai prieš muitinės kontrolės patikrinimą asmuo žodžiu paaiškina, kad privalomai deklaruotinių prekių ar daiktų negabena;

2) deklaruojant raštu – kontrabanda bus baigta nuo deklaracijos pateikimo momento.

3) deklaruojant veiksmu – kai kaltininkas deklaruoja veiksmu, kad neturi deklaruojamų prekių ar daiktų įeidamas ir pereinamas žaliąjį kanalą.

Pradėjus muitinį tikrinimą, ir tuo labiau suradus kontrabandos dalyką, asmens prisipažinimas, kad gabena deklaruotinus daiktus, negali būti laikomas kaip savanoriškas atsisakymas pabaigti nusikaltimą.

Jeigu kontrabandos dalykas buvo aptiktas ne muitinio tikrinimo metu, bet vėliau (pavyzdžiui, kelyje sulaikiusi policijai, iškraunant sandėliuose ir panašiai), kontrabanda laikoma baigtu nusikaltimu nuo tokių daiktų (prekių) pergabenimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną momento. Kai kontrabandos dalykas aptinkamas ir jį gabenantys asmenys sulaikomi anksčiau (pavyzdžiui, pasienio ruože pakeliui į muitinę, aptikus kitokius daiktus nei nurodyta krovinių lydinčiuose dokumentuose ir panašiai), tokia

veika laikoma pasikėsiniu padaryti kontrabandą ir kvalifikuojama pagal LR BK 22 straipsnio 1 dalį ir LR BK 199 straipsnio atitinkamą dalį¹⁰⁷.

Apžvelgus kontrabandos objektyviają pusę, galima daryti išvadą, kad ši veika padaroma alternatyviais veiksmais, būtent neteisėtu kontrabandos dalyko gabenimu per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, kurie pasireiškia įvairias būdais, t.y. kontrabandos dalyko gabenimu ir nepateikimu, kuriuos privaloma pateikti muitinės kontrolei, dalyko gabenimas apeinant muitinės kontrolę, kitokiu muitinės kontrolės išvengimu, daiktų gabenimu neturint daiktams suteikto leidimo arba suklastotų dokumentų pateikimu apie gabenamus daiktus.

2.3. Subjektas

Baudžiamojon atsakomybėn traukiamas asmuo, padaręs nusikalstamą veiką.

Kontrabandos subjektu –asmuo, kuris neteisėtai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabena privalomus pateikti muitinei daiktus bei atitinka šios veikos subjektui keliamus požymius t.y. pakaltinamas ir sulaukęs 16 metų amžiaus fizinis asmuo, taip pat juridinis asmuo.

Fizinį asmenį, kaip kontrabandos nusikaltimo subjektu galima pripažinti tik tokį fizinį asmenį, kuris yra pakaltinamas arba ribotai pakaltinamas ir sulaukęs baudžiamojo įstatymo nustatyto amžiaus¹⁰⁸.

Asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, jeigu iki nusikaltimo padarymo jam buvo suėję 16 metų. Tai konkreti amžiaus riba, kurios sulaukus pripažįstama, kad asmuo gali suvokti savo veiksmų pavojingumą. Jeigu nusikaltimo padarymo metu asmeniui nebuvo suėję 16 metų, baudžiamojon atsakomybėn jis negali būti patraukiamas. Nesvarbu ar tas asmuo Lietuvos Respublikos pilietis, užsienietis ar asmuo be pilietybės.

Subjektu gali būti pakaltinamas arba ribotai pakaltinamas asmuo.

Pakaltinamumas – asmens sugebėjimas suprasti savo veiksmus ir juos valdyti. Tai yra vienas iš būtinųjų subjekto požymių, be kurio neįmanoma baudžiamoji atsakomybė. Tik iš pakaltinamo asmens baudžiamasis įstatymas gali bei turi reikalauti daryti tam tikrus veiksmus arba susilaikyti nuo jų ir už šio reikalavimo nevykdymą grasinti jam

¹⁰⁷ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 449.

¹⁰⁸ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 3-asis papildytas leidimas, 2003, p. 186.

kriminaline bausme¹⁰⁹. Asmuo negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ir jam negali būti skiriama bausmė, jeigu jis pavojingą ir baudžiamojo įstatymo uždraustą veiką padarė būdamas nepakaltinamas. Nepakaltinamumas – tokia psichinė žmogaus būseną, kuri uždraustos veikos darymo metu dėl psichikos sutrikimo neleidžia asmeniui suvokti tokios veikos pavojingumo arba valdyti savo veiksmų. Nepakaltinamam pripažintam asmeniui teismas gali skirti tik priverčiamąsias medicinos priemones.

Ribotas pakaltinamumas – tokia psichinė asmens būseną, kuri uždraustos veikos darymo metu dėl psichikos sutrikimo, nesančio pakankamu pagrindu pripažinti jį nepakaltinamam, neleidžia asmeniui visiškai suvokti savo pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų. Asmuo, pripažintas ribotai pakaltinamam atsako pagal baudžiamąjį įstatymą, tačiau skiriama bausmė jam gali būti švelninama.

Pareigūnai ir valstybės tarnautojai, kurie atlikdami Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugą arba muitinės kontrolės funkcijas, bendrininkauja padarant kontrabandą, atsako pagal nusikaltimų sutaptį, t.y. pagal LR BK 199 straipsnį ir atitinkamą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams. (LR BK 225 straipsnis; LR BK 228 straipsnis ar kiti)¹¹⁰.

Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-46/2014 LAT pripažino, kad Vilniaus apygardos teismas ir Lietuvos apeliacinis teismas pagrįstai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, t.y. teisingai kvalifikavo nuteistojo R.S. veiką pagal LR BK 228 straipsnio 2 dalį, 199 straipsnio 1 dalį ir 24 straipsnio 6 dalį kadangi jis, piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi siekiant turtinės naudos ir žinodamas, kad S. K. vairuojamame automobilyje paslėptas kontrabandinis kroviny, tyčia, veikdamas pagal išankstinį susitarimą padėti pergabenti cigaretes per valstybės sieną leido šiam S. K. vairuojamam automobiliui įvažiuoti iš Baltarusijos Respublikos į Lietuvos Respubliką neatlikęs muitinio tikrinimo, 2010 m. gegužės 11 d. neatlikdamas S. K. vairuojamo automobilio su paslėptomis cigaretėmis muitinės kontrolės, padėjo per valstybės sieną pergabenti šį kontrabandinį krovinį. R. S. veiksmai (neveikimas) buvo reikšmingi bendrai nusikalstamai veikai, nes sudarė sąlygas kitų bendrininkų veiksams¹¹¹.

Juridinis asmuo kaip baudžiamosios atsakomybės subjektas, atsako tik už nusikalstamas veikas, už kurių padarymą LR BK specialiojoje dalyje numatyta juridinio asmens atsakomybė. Juridinių asmenų sąvoka apibrėžta LR Civilinio kodekso 2. 33

¹⁰⁹ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 113.

¹¹⁰ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 452.

¹¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-46/2014.

straipsnyje: „Juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme“¹¹². Tačiau, sprendžiant juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės klausimą, reikėtų kartu vadovautis ir LR BK 20 straipsnio 6 dalimi, kadangi: „...neatsako valstybė, savivaldybė, valstybės ir savivaldybės institucija ir įstaiga bei tarptautinė viešoji organizacija“. Remiantis LR BK 20 straipsnio 5 dalimi, atsako taip pat ir fizinis asmuo: „Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė nepašalina fizinio asmens, kuris padarė, organizavo, kūrė arba padėjo padaryti nusikalstamą veiką, baudžiamosios atsakomybės. Juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės už jo naudai arba jo interesais fizinio asmens padarytą, organizuotą, kurstytą ar padėtą padaryti nusikalstamą veiką nepašalina fizinio asmens baudžiamoji atsakomybė, taip pat tai, kad fizinis asmuo už šią veiką atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės arba jis nėra traukiamas atsakomybėn dėl kitų priežasčių“.

Juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygos formuojamos LR BK 20 straipsnio 2, 3 ir 4 dalyse:

„2. Juridinis asmuo atsako už fizinio asmens padarytas nusikalstamas veikas tik tuo atveju, jeigu nusikalstamą veiką juridinio asmens naudai arba interesais padarė fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu, jeigu jis, eidamas vadovaujančias pareigas juridiniame asmenyje, turėjo teisę:

- 1) atstovauti juridiniam asmeniui arba
- 2) priimti sprendimus juridinio asmens vardu, arba
- 3) kontroliuoti juridinio asmens veiklą.

3. Juridinis asmuo gali atsakyti už nusikalstamas veikas ir tuo atveju, jeigu jas juridinio asmens naudai padarė juridinio asmens darbuotojas ar įgaliotas atstovas šio straipsnio 2 dalyje nurodyto asmens nurodymu ar leidimu arba dėl nepakankamos priežiūros arba kontrolės.

4. Juridinis asmuo gali atsakyti už kontroliuojamo arba jam atstovaujančio kito juridinio asmens šio straipsnio 2 ar 3 dalyje nurodytomis sąlygomis padarytas nusikalstamas veikas, jeigu jos padarytos pirmiau nurodyto juridinio asmens naudai jame vadovaujančias pareigas einančio ar jo įgalioto asmens nurodymu ar leidimu arba dėl nepakankamos priežiūros ar kontrolės“¹¹³. Norint patraukti juridinį asmenį baudžiamojon atsakomybėn, būtinos visos sąlygos. Sprendžiant juridinio asmens atsakomybės klausimą, svarbiausia yra nustatyti fizinio asmens padarytos veikos ir juridinio asmens ryšį.

¹¹² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.

¹¹³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741.

Kvalifikuojant juridinio asmens padarytą veiką reikia nurodyti ne tik LR BK specialiosios dalies straipsnį, bet LR BK 20 straipsnio atitinkama dalį, kurią įgyvendino fizinis asmuo.

Kontrabandos vykdytojas – asmuo, kuris realizuoja nusikaltimo objektyviąją pusę, t.y. neteisėtai gabena per Lietuvos Respublikos valstybės sieną privalomus pateikti muitinei daiktus. Jeigu kontrabandos dalyko gabenimą įvykdo per nepakaltinamą arba 16 metų amžiaus nesulaukusį asmenį, arba per asmenį, nežinantį apie organizatoriaus nusikalstamą kėslą, tai asmuo organizavęs tokį gabenimą yra nusikaltimo vykdytojas bei subjektas.

2.4. Subjektyvioji pusė

Nusikalstamos veikos subjektyvioji pusė – visuma požymių, apibūdinančių asmens psichinį santykį su daroma pavojinga veika ir jos pasekmėmis. Subjektyviosios pusės požymiai apibūdina žmogaus vidinę – psichinę, savo elgesį suvokiančią, pateisinančią, nukreipiančią ir akiai nematoma kontroliuojančią pusę. Žmogaus poelgis duoda pagrindą pažvelgti į žmogaus vidų, žmogaus sąmonėje vykstančius psichinius procesus¹¹⁴.

Prie požymių apibūdinančių subjektyviąją nusikaltimo pusę priskiriami kaltė, motyvas ir tikslas. Visuma šių požymių parodo asmens sąmonės ir valios ryšį su pavojinga veika ir pasekmėmis, atspindi asmens viduje vykstančius psichinius procesus darant pavojingą veiką. Pagrindinis subjektyviosios pusės požymis – kaltė. Ji yra būtinoji kiekvienos nusikalstamos veikos sudėties dalis ir turi būti įrodinėjama kiekvienoje baudžiamojoje byloje. Kaltė – asmens psichinis santykis su daroma pavojinga veika (veikimu arba neveikimu) ir pasekmėmis. Kaltė neatskleidžia tų vidinių veiksnių, kurie skatina pavojingos veikos padarymą bei neparodo to rezultato, kurio siekiama darant pavojingą veiką, tačiau šiuos aspektus atskleidžia papildomi subjektyviosios pusės požymiai – motyvas ir tikslas¹¹⁵. LR BK 2 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata: „Asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik jeigu veikos padarymo metu iš jo galima buvo reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio“.

Baudžiamosios teisės teorijoje tyčia yra laikoma tokia kaltės forma, kuomet asmuo suvokia savo veikos pavojingumą, numato šios veikos pavojingas pasekmes ir šių

¹¹⁴ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 335.

¹¹⁵ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 3-asis papildytas leidimas, 2003, p. 200-201.

pasekmių siekia arba sąmoningai leidžia joms kilti¹¹⁶. Kontrabanda yra padaroma tik tiesiogine tyčia. Kaltininkas suvokia, kad jis neteisėtai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabena privalomus pateikti muitinei daiktus, to nori ir taip sąmoningai veikia. Jis sąmoningai nepateikia gabenamų daiktų kontrolei, nors žino apie pareigą juos pateikti ar kitaip sąmoningai vengia kontrolės. Kai nėra aplinkybių, rodančių tokį intelektualinį kaltės momentą, nėra ir kaltės¹¹⁷. Taip pat pažymėtina, kad formaliose sudėtyse tyčia gali būti tik tiesioginė, o kontrabandos sudėtis – formalioji.

LAT nagrinėtoje byloje asmuo apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu pagal LR BK 199 straipsnio 1 dalį buvo nuteistas už tai, kad neturėdamas leidimo išvežti iš Lietuvos Respublikos antikvarinio daikto į JAV paštu išsiuntė antikvarinę knygą „Triodas Cvetnaja“. Šį nuosprendį teismas panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo išteisinamąjį nuosprendį, kuris nustatė, kad nenustatytas subjektyvusis požymis – tyčia gabenti kontrabandą. Savo tokį sprendimą motyvuodamas protingumo, proporcingumo reikalavimais, taip pat konstitucinėje jurisprudencijoje suformuota nusikaltimo samprata – tai tokie teisės pažeidimai, kuriais itin šurkščiai pažeidžiamos žmogaus teisės ir laisvės, kitos Konstitucijos saugomos ir ginamos vertybės. LR BK 199 straipsnio 1 dalies taikymas už antikvarinių daiktų kontrabandą pagal leidimo neturėjimo požymį visada turi būti pagrįstas teismo įsitikinimu, kad šių daiktų gabentojas iš tiesų suvokė ne tik formalų būtinumą turėti leidimą, bet ir faktą, kad gabenamas daiktas turi kultūrinę vertę, dėl kurios šiam taikoma valstybės apsauga, ir kad jis veikia priešingai šios apsaugos tikslams – išsaugoti kultūros vertybes dabarties ir ateitiems kartoms. LAT išaiškino, kad tik tada galima daryti išvadą apie tyčinį veikos pobūdį ir pakankamą jos pavojingumą baudžiamajai atsakomybei taikyti¹¹⁸.

Dažniausiai nusikaltimo subjektas veikia išankstine tyčia. Jis iš anksto planuoja ir ruošiasi savo būsimus veiksmus, kaip gabenti daiktus (įrengia slėptuves, klastoja dokumentus, paperka muitinės pareigūnus bei ieško bendrininkų), iš anksto sudaro šio nusikaltimo planą numato veikimo būdą ir kiekvieną žingsnį. Iš anksto apgalvotos tyčios atveju tarp nusikalstamo ketinimo atsiradimo ir jo realizavimo būna tam tikras laiko tarpas, per kurį kaltininkas apgalvoja esmines nusikaltimo padarymo aplinkybes ir tai liudija apie didesnę kaltininko asmenybės pavojingumą¹¹⁹.

¹¹⁶ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 3-asis papildytas leidimas, 2003, p. 205.

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“. Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003.

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 24 d. nutartis *baudžiamojoje byloje* Nr. 2K-7-60-788/2015.

¹¹⁹ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 3-asis papildytas leidimas, 2003, p. 207.

Motyvas ir tikslas nėra būtini kontrabandos subjektyvieji požymiai. Veikos kvalifikavimui kaltininko motyvas ir tikslas reikšmės neturi¹²⁰, nes kontrabandos dalykas parodo padidintą kontrabandos nusikaltimo pavojingumą. Iš teismų praktikos, galima išvelgti, kad kontrabandos motyvas dažniausiai būna savanaudiškumas – noras gauti materialinės naudos arba išvengti mokesčių, tikslas – pasipelnyti. Nors motyvai ir tikslai nėra būtinieji kontrabandos nusikaltimo subjektyviosios pusės požymiai, tačiau atsižvelgiant į LR BK 54 straipsnio 1 dalies 3 punktą, jie turi reikšmės skiriant bausmę kontrabandos padarymo atveju.

¹²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“. Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003.

3. Kontrabandą kvalifikuojantys ar privilegijuojantys požymiai

LR BK 199 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta privilegijuota, o LR BK 199 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta kvalifikuota kontrabandos sudėtis. Kontrabandos mažesnę arba didesnę pavojingumą lemia specialaus kontrabandos dalyko neteisėtas gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną arba neteisėtas jų gabenimas neturint leidimo jas gabenti.

Privilegijuotos sudėties dalykas – tam tikrų dopingo kontrolės įstatymo nurodytos medžiagos. Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos medžiagos: „1) anaboliniai androgeniniai steroidai; 2) augimo hormonas; 3) augimo hormono išsiskyrimą skatinančios medžiagos, turinčios poveikį raumenų, sausgyslių ar raiščių baltymų sintezei (degradacijai), vaskuliarizacijai, energijos panaudojimui, regeneracijos gebėjimams ar skaidulų tipo pasikeitimui; 4) eritropoezę skatinančios medžiagos“¹²¹. Visos medžiagos skatina arba slopina organizmo fizinę ir psichinę veiklą. Dopingo sudėtinės dalys apibrėžtos Tarptautinės konvencijos prieš dopingo vartojimą sporte, draudžiamajame sąrašė¹²². Dopingas – sportininko organizmo fizinę ir psichinę veiklą skatinantys arba slopinantys, pavojų jo sveikatai keliantys preparatai ir metodai, vartojami pajėgumui laikinai padidinti ir sudarantys sąlygas nesąžiningai varžytis. Dopingu medžiagų vartojimas ne pagal paskirtį kelia didelę grėsmę sveikatai. Dopingo draudimas yra vienas iš kūno kultūros ir sporto veiklos principų, kurio esmė – apsaugoti pagrindinę sportininkų teisę dalyvauti sporte be dopingo¹²³. Dopingo draudimas siejamas ne tik su sportininkais, tačiau visų asmenų (visuomenės) atžvilgiu. Tam tikroms dopingo priskiriamoms medžiagoms taikyti griežtesnę kontrolę, siekiant sumažinti jų vartojimą ne pagal paskirtį. Tam tikrų dopingo medžiagų gaminimas, perdirbimas, įsigijimas, didmeninė ar mažmeninė prekyba, laikymas, gabenimas valstybės viduje, importas ar eksportas yra leidžiami tik sveikatos priežiūros, veterinarijos, mokslo, mokymo ir teisėsaugos tikslams įstatymų nustatyta tvarka. Fiziniai asmenys turi teisę laikyti ne didesnę šių vaistinių preparatų kiekį, negu jiems buvo paskirta asmeniniam vartojimui gydymo tikslais.

Kvalifikuotos sudėties alternatyvus dalykas – šaunamieji ginklai, šaudmenys, sprogmenys, sprogstamosios, radioaktyviosios medžiagos ar kitos strateginės prekės, nuodingosios, stipriai veikiančios, narkotinės, psichotropinės medžiagos arba narkotinių

¹²¹Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2015-05-15, nr. 7406.

¹²²Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte. *Valstybės žinios*, 2006, nr.65-2390.

¹²³Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 9-215.

ar psichotropinių medžiagų pirmtakiai (prekursoriai). Visi šie dalykai kelia grėsmę žmonių sveikatai ir gyvybei, visuomenės saugumui.

Šaunamasis ginklas – ginklas, iš kurio sprogstamųjų medžiagų degimo produktų slėgio jėga per vamzdį gali būti paleisti kulkos, sviediniai arba kenksmingosios, dirginančiosios medžiagos mechaniškai, termiškai, chemiškai ar kitaip taikiniui per atstumą paveikti arba duotas garso ar šviesos signalas. Šaunamaisiais ginklais šiame įstatyme laikomos ir pagrindinės šaunamųjų ginklų dalys. Šaudmuo – daiktų ir medžiagų visuma, skirta šūviui iš šaunamojo ginklo atlikti¹²⁴.

Sprogmėnys – sprogstamosios medžiagos ir sprogdinimo priemonės, taip pat įtaisas su sprogstamąja medžiaga (ar iš sprogstamosios medžiagos), specialiai pagamintas sprogdinti ar tam tikromis sąlygomis sprogti. Sprogstamoji medžiaga – sprogimui atlikti skirtas cheminis junginys ar jų mišiniai, kurie, paveikti išorinio poveikio (trinties, šilumos, smūgio, kibirkšties ir kita), gali staigiai išskirti didelį energijos kiekį¹²⁵.

Radioaktyvioji medžiaga – medžiaga, kurioje yra vienas arba daugiau radionuklidų ir kurių aktyvumas arba savitasis aktyvumas viršija teisės aktuose nustatytą vertę¹²⁶.

Strateginės prekės – dvejojo naudojimo prekės ir (ar) karinė įranga, įskaitant paslaugas, susijusias su šiomis prekėmis¹²⁷.

Nuodingosios medžiagos – Cheminių medžiagų ir preparatų įstatyme apibrėžtos labai toksiškos, toksiškos, kancerogeninės, mutageninės, toksiškos reprodukcijai cheminės medžiagos ir (ar) preparatai¹²⁸.

Stipriai veikiančios medžiagos – laikomos tokios medžiagos, kurios turi pavojingą poveikį žmogaus sveikatai ir gyvybei, kai vartojamas didelėmis dozėmis ir esant medicininių kontraindikacijų jas vartoti. Tokios medžiagos gali sukelti priklausomybę nuo jų, daryti stimuliuojamąjį ar slopinamąjį poveikį centrinei nervų sistemai, sukelti haliucinacijas, judėjimo, mąstymo, elgesio, suvokimo, nuotaikos sutrikimų ir kitų panašių žalingų padarinių¹²⁹.

Narkotinės ir psichotropinės medžiagos - į Sveikatos apsaugos ministerijos patvirtintus kontroliuojamų medžiagų sąrašus įrašytos gamtinės ar sintetinės medžiagos, kurios dėl kenksmingo poveikio ar piktnaudžiavimo jomis sukelia sunkų žmogaus sveikatos sutrikimą, pasireiškiantį asmens psichine ir fizine priklausomybe nuo jų, ar

¹²⁴Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 13-467.

¹²⁵Lietuvos Respublikos sprogmėnų apyvartos kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 17-701.

¹²⁶Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 11-239.

¹²⁷Lietuvos Respublikos strateginių prekių kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 128-6052.

¹²⁸Lietuvos Respublikos nuodingųjų medžiagų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, nr. 64-2330.

¹²⁹ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213-330 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010, p. 347.

pavojų žmogaus sveikatai¹³⁰. Asmenys per valstybės sieną gali vežtis gydymo tikslais ir asmeniui vartojimui skirtų II ir III sąrašuose įtrauktų medžiagų, jeigu su savimi turi nustatytos formos, kompetentingos valstybės institucijos išduotą pažymą arba receptą šioms medžiagoms įsigyti. Taip pat juridiniai asmenys gali vežtis turėdami licencijas.

Narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakai (prekursoriai) – tai į specialius sąrašus¹³¹ įtrauktos cheminės medžiagos, naudojamos narkotikų ar psichotropinių medžiagų gamybai, gaminimui, perdirbimui. Tai yra cheminė medžiaga, kuri gamybos procese iš dalies ar visa įtraukiama į narkotinės ar psichotropinės medžiagos molekulę¹³². Šių medžiagų sąvokos apibrėžtos įstatyme¹³³.

Baudžiamoji atsakomybė kyla, kai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną neteisėtai kontrabanda gabenami daiktai, nepriklausomai nuo medžiagų vertės ar kiekio. Baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą specialaus dalyko gabenimą per Lietuvos Respublikos valstybės atsiranda, kai kaltininkas minėtus daiktus gabena neteisėtai, t.y. nepateikdamas jų muitinės kontrolei, arba kitaip jos išvengdamas, arba neturėdamas leidimo jų gabenti per valstybės sieną.

LR BK 199 straipsnio 3 dalyje išvardintų daiktų neteisėtas gaminimas, įgijimas, laikymas, nešiojimas, gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną kvalifikuojamas kaip LR BK 199 straipsnio 3 dalies ir LR BK 253, 256, 259, 260, 266, 267 atitinkamo straipsnio sutaptis.

T. G. nuteistas už tai, kad, veikdamas bendrininkų grupė su A. K., neteisėtai disponavo labai dideliu kiekiu narkotinės medžiagos bei įvykdė narkotinių medžiagų kontrabandą iš Nyderlandų Karalystės į Lietuvos Respubliką įvežė 12 914,97 g narkotinės medžiagos – kanapių ir jų dalių. T.G. nuteistas subendrinta 10 metų laisvės atėmimo bausme pagal LR BK 199 straipsnio 2 dalį ir 260 straipsnio 3 dalį¹³⁴.

¹³⁰Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 8-161.

¹³¹ 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 273/2004 dėl narkotinių medžiagų pirmtakų (prekursorių). Europos Sąjungos oficialus leidinys OL L, 2004, nr. 47, p. 1.

¹³² ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213-330 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010, p. 339.

¹³³Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatymo Nr. VIII-1207 pakeitimo įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2015-07-07, Nr. 11089.

¹³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-68-788/2015*.

4. Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės už kontrabandą atribojimas

Lietuvoje atsakomybė už kontrabandą reglamentuoja ne tik baudžiamosios teisės normos, bet ir administracinės. Administracinė atsakomybė už kontrabandos padarymą yra numatyta Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 208 straipsnyje¹³⁵. Kontrabanda yra laikoma – prekių, pinigų, meno vertybių ar kitų privalomų pateikti muitinei daiktų, išskyrus kilnojamasias kultūros vertybes ar antikvarinius daiktus, šaunamuosius ginklus, šaudmenis, sprogmenis, sprogstamąsias, radioaktyviasias medžiagas ar kitas strategines prekes, Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas tam tikras dopingo medžiagas, nuodingąsias ir stipriai veikiančias, psichotropines ar narkotines medžiagas, jų pirmtakus (prekursorius), gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nepateikiant jų muitinės kontrolei arba kitaip išvengiant muitinės kontrolės, kai neteisėtai gabenamų prekių, pinigų, meno vertybių ar kitų privalomų pateikti muitinei daiktų vertė neviršija 250 MGL dydžio sumą (ANK straipsnio 3 dalis). ANK 208 straipsnio 1 dalyje numatyta tokia pati nusižengimo sudėtis, tik skiriasi neteisėtai gabenamų privalomų pateikti muitiniam patikrinimui daiktų vertė, kuri neviršija 5 MGL, o 2 dalyje numatyta, kai privalomų pateikti daiktų vertė neviršija 50 MGL.

N.K. padaryta veika atitinka požymius numatytus ANK 208 straipsnio 2 dalyje, kadangi jis per Lietuvos Respublikos valstybės sieną su savimi gabeno komercinės paskirties prekes, t.y. Nike, Adidas, Lacoste, Reebok sportinius kostiumus ir kitas plataus vartojimo prekes, kurių bendra muitinė vertė (1319,02 €) viršijo neapmokestinamų prekių sumą ir jų nepateikė muitinės kontrolei bei nedeklaravo¹³⁶.

Baltarusijos Respublikos pilietis D. L. 2017 m. vasario 12 d. 13.30 val. Druskininkų sav., vykdamas automobiliu „Mercedes-Benz C180“, iš Baltarusijos Respublikos į Lietuvos Respubliką per Raigardo kelio postą, žodžiu deklaravo, kad su savimi vežasi du pakelius cigarečių. Atlikus muitinį tikrinimą automobilio gamyklinėse ertmėse rasta paslėpta 740 pakelių cigarečių „Minsk SuperSlims“ su Baltarusijos Respublikos banderolėmis, kurių vertė 2 212,60 Eur. Tokiais veiksmais D. L. padarė administracinį nusižengimą, numatytą ANK 208 straipsnio 3 dalyje¹³⁷.

¹³⁵ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. *Teisės aktų registras*, 2015-07-10, Nr. 11216.

¹³⁶ Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2017 m. kovo 21 d. nutarimas administracinio nusižengimo byloje Nr.A8.-2017-295/2017.

¹³⁷ Druskininkų miesto apylinkės teismas. 2017 m. kovo 13 d. nutarimas administracinio nusižengimo byloje Nr.A8.-67-418/2017.

A. B. po viršutiniais rūbais gabeno 90 pakelių (1800 vnt.) cigarečių „Bond street“ ir 20 pakelių (400 vnt.) cigarečių „West silver“ be banderolių. Neteisėtai gabentų prekių muitinė vertė 24,20 Eur, o vertė kartu su mokesčiais – 271,40 Eur. Šiais savo veiksmais A. B. padarė nusizengimą už kurį atsakomybė numatyta ANK 208 straipsnio 2 dalyje¹³⁸.

Kontrabandos nusikaltimo su kontrabandos administracinio nusizengimo sudėties požymiais panašūs, išskyrus kontrabandos dalyko vertę ir subjekto (administracinio nusizengimo atveju subjektu negali būti ribotai pakaltinamas arba juridinis asmuo) požymius. Teisinės atsakomybės rūšis atibojama pagal dalyką ir jo vertę. Administracinė atsakomybė yra taikoma už kontrabandą, kai privalomų pateikti muitinei daiktų vertė neviršija 250 MGL, o baudžiamoji atsakomybė taikoma, kai privalomų pateikti muitinei daiktų vertė viršija 250 MGL. Taip pat svarbu pažymėti, kad kontrabandos nusikaltimas nuo administracinio nusizengimo skiriasi didesniu pavojingumu. Kai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną kontrabanda gabenami LR BK 199 straipsnio 2 dalyje nurodyti daiktai, t.y. šaunamieji ginklai, šaudmenys, sprogmenys, sprogstamosios, radioaktyviosios medžiagos ar kitos strateginės prekės, nuodingosios, stipriai veikiančios, narkotinės, psichotropinės medžiagos arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakiai (prekursoriai), tai visais atvejais šių daiktų neteisėtas gabenimas per valstybės sieną užtraukia baudžiamąją atsakomybę nepriklausomai nuo jų gabenamo kiekio ir vertės¹³⁹. Taip pat administracinio nusizengimo kontrabandos dalyku negali būti kilnojamosios kultūros vertybės ar antikvariniai daiktai.

Kiti kontrabandos nusikaltimo ir administracinio nusizengimo požymiai sutampa. Objektyvioji pusė pasireiškia neteisėtu privalomų pateikti muitinei daiktų gabenimu per valstybės sieną. Sudėtys yra formalios, abiejuose teisiniuose atsakomybėse nusikalstama veika laikoma baigta, nuo tada, kai atliekami tam tikri veiksmai. Subjektyvioji pusė pasireiškia tiesiogine tyčia, kaltininkas suvokia, kad jis neteisėtai gabena per Lietuvos Respublikos valstybės sieną privalomus pateikti muitinei daiktus ir nori taip veikti.

Apibendrinus baudžiamąją ir administracinę atsakomybę už kontrabandą, galima pažymėti, kad jeigu kontrabandos dalyko vertė neviršija 250 MGL ir nėra kontrabandos nusikaltimo dalyku, veika yra laikoma administraciniu nusizengimu.

¹³⁸ Šakių rajono apylinkės teismas. 2017 m. kovo 14 d. nutarimas administracinio nusizengimo byloje Nr.A8.-148-876/2017.

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos byloje“. Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003.

5. Kontrabandos baudžiamumas

Baudžiamoji atsakomybė – tai asmens, padariusio nusikalstamą veiką, pareiga, kilusi dėl nusikalstamos veikos padarymo, būti patrauktam baudžiamojon atsakomybėn, t.y. būti teismo pasmerktam valstybės vardu priimant apkaltinamąjį nuosprendį atlikti bausmę ir turėti teistumą¹⁴⁰. Asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn galima tik tada, kai jo kaltai padaryta nusikalstama veika atitinka nusikaltimo sudėtį, kurios požymiai aprašyti LR BK specialiosios dalies straipsniuose. Ši atsakomybė atsiranda kaip teisės normos pažeidimo rezultatas ir realizuojamas pagal normos sankcijoje numatytas bausmės ribas. Bausmė – valstybės prievartos priemonė, skiriama teismo nuosprendžiu nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą padariusiam asmeniui, kuri kaip individuali prievartos priemonė skiriama konkrečiam asmeniui už konkrečios nusikalstamos veikos padarymą.

Įstatymų leidėjas numato, kad už kontrabandą gali būti taikomos šių bausmių rūšys: bauda, areštas, terminuotas laisvės atėmimas. Bausmės atsižvelgiant į pavojingumo laipsnį bei įstatymo saugomoms vertybėms sukeltą žalą už kontrabandos veikos padarymą yra skirstomos į apysunkius arba sunkius nusikaltimus (LR BK 11 straipsnis), taip pat baudžiamuosius nusižengimus, kai paskiriama bausmė nesusijusi su laisvės atėmimu.

Šiuo metu už kontrabandos nusikalstamas veikas įtvirtintas LR BK 199 straipsnyje numatytos sankcijos, kurios skirstomos į:

LR BK 199 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad asmuo kuris per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabendamas privalomus pateikti muitinei daiktus, kurių vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, nepateikė jų muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengė arba neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno kilnojamąsias kultūros vertybes ar antikvarinius daiktus, asmeniui gali būti paskirta sankcijoje numatyta alternatyvi bausmė: bauda arba laisvės atėmimas iki 8 metų. Sankcija, kurioje numatytos alternatyvios bausmės šiai numatytai veikai atsižvelgiant į sankcijoje numatyta laisvės atėmimo maksimumą priskiriamas sunkių nusikaltimų kategorijai (LR BK 11 straipsnio 5 dalis). Baudos, kaip viena iš alternatyvių bausmių, skirtinų už šios veikos padarymą, minimalus ir maksimalus dydis yra nustatomas pagal LR BK 47 straipsnio 3 dalies 4 punktą, kuriame nustatyta, kad už sunkų nusikaltimą skiriama iki 1500 MGL dydžio bauda.

¹⁴⁰ PIESLIAKAS, V. *Baudžiamoji atsakomybė kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys*. Vilnius: Jurisprudencija, 2007, t. 8(98), p. 7-12.

LR BK 199 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad asmuo kuris nepateikdamas muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengdamas arba neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas medžiagas, jam gali būti paskirta sankcijoje numatyta alternatyvi bausmė: bauda, areštas arba laisvės atėmimas iki 6 metų. Sankcija, kurioje numatytos alternatyvios bausmės šiai numatytai veikai suteikia nuo baudžiamojo nusižengimo iki apysunkio nusikaltimo statusą. Sankcija, kurioje numatytos alternatyvios bausmės šiai numatytai veikai atsižvelgiant į sankcijoje numatyta laisvės atėmimo maksimumą priskiriamas apysunkių nusikaltimų kategorijai. Dėl baudos paskyrimo remiamasi tais pačiais pagrindais, kaip ir pirmoje kontrabandos dispozicijos aptartoje dalyje. Arešto kaip alternatyvios bausmės, skirtinų už veikos padarymą, minimalus ir maksimalus dydis nustatomas pagal LR BK 49 straipsnio 3 dalį, už nusikaltimą skiriama iki 90 parų arešto.

LR BK 199 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad asmuo kuris nepateikdamas muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengdamas arba neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno šaunamuosius ginklus, šaudmenis, sprogmenis, sprogstamąsias, radioaktyvias medžiagas ar kitas strategines prekes, nuodingąsias, stipriai veikiančias, narkotines, psichotropines medžiagas arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakus (prekursorius), asmeniui gali būti paskirta sankcijoje numatyta laisvės atėmimo bausmė nuo 3 iki 10 metų, nepaisant to, koks gabenamų narkotinių ar psichotropinių medžiagų poveikis žmogaus sveikatai ir jų kiekis. Sankcija, kurioje numatyta vienintelė bausmės rūšis – terminuotas laisvės atėmimas nuo 3 iki 10 metų, šiai numatytai nusikalstama veikai suteikia sunkaus nusikaltimo statusą. Tokiu atveju, asmeniui pripažintu kaltu padarius nusikalstamą veiktą, numatytą LR BK 199 straipsnio 3 dalyje, negalima taikyti tam tikrų LR BK bendrosios dalies bei Baudžiamojo proceso kodekso nuostatų, kaip antai:

1) asmens atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės (LR BK 38, 39, 40 straipsniai);

2) baudžiamosiose bylose, kuriose asmenys kaltinami pagal LR BK 199 straipsnio 2 dalį, teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas negali būti pradedamas ir baudžiamasis procesas vyksta bendrąja tvarka, o pagal LR BK 199 straipsnio 1 dalį daugiau kaip pusė bylų užbaigiama supaprastinta proceso tvarka, priimant teismo baudžiamąjį įsakymą¹⁴¹.

¹⁴¹ PEČKAITIS, J. S.; JUSTICKIS, V. Baudžiamoji atsakomybė už narkotikų kontrabandą: teoriniai ir praktiniai aspektai. Iš *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universitetas Teisės fakultetas, 2016, p. 205-214.

Asmeniui padariusiam nusikalstamą veiką, kartu su bausme gali būti skiriama baudžiamojo poveikio priemonė – turto konfiskavimas, kuris įtvirtintas LR BK 72 straipsnyje. LR BK 72 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad teismas privalo konfiskuoti kaltininkui ar kitiems asmenims priklausančius materialinę vertę turinčius daiktus, jeigu jie buvo panaudoti nusikalstamai veikai. Tai reiškia, kad visi daiktai, kuriais yra gabenamas kontrabandos dalykas, turi būti teismo konfiskuoti kartu su kontrabandos dalyku.

Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu A. S. pagal BK 199 straipsnio 1 dalį nubausta 250 MGL dydžio, t. y. 32 500 Lt (9 412 Eur), bauda ir, vadovaujantis BK 72 straipsnio 2 dalimi, taikytas visų gabentų pinigų 32 776 JAV dolerių, 5 235 eurų, 2 900 Australijos dolerių ir 80 Lt konfiskavimas. Kasaciniame skunde nurodoma, kad teismas, vadovaudamasis BK 72 straipsnio 2 dalies nuostatomis, neteisėtai ir nepagrįstai konfiskavo ir įmonei priklausančius pinigus, ir kasatorės asmenines lėšas, taip pat neskirstė rastų pinigų į deklaruotina ir nedeklaruotina dalį. Kasatorės nuomone, pirmosios instancijos teismas, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, neteisėtai taikė baudžiamąjį įstatymą, nepagrįstai paskyrė bausmę, neteisėtai konfiskavo ne tik E. Z. įmonės, bet ir asmeninius jos pinigus. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatuoja, kad A. S. paskirta bausmė 32 500 Lt (9 412 Eur) bauda yra pakankamai efektyvi ir baudžianti, todėl papildoma poveikio priemonė – nedeklaruotų pinigų konfiskavimas, buvo neproporcinga ir sukėlė jai pernelyg didelę finansinę naštą. Remdamasi tuo, kas išdėstyta, išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatuoja, kad A. S. baudžiamasis įstatymas – BK 72 straipsnio 2 dalis – pritaikytas netinkamai¹⁴².

Bausmių dydžių lyginamajai analizei pasirinktos Vokietijos Federacinė Respublika, Švedijos Karalystė, Latvijos Respublika.

Latvijos Respublikoje baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą yra numatyta Latvijos Respublikos BK 190 straipsnyje¹⁴³. Šio straipsnio 1 dalyje numatyta, kad asmeniui, kuris gabeno prekes ar kitus vertingus daiktus per Latvijos Respublikos sieną, išvengdamas muitinės kontrolės, arba nuslėpdamas prekes ar kitus vertingus daiktus nuo muitinės kontrolės, arba panaudojant suklastotą muitinės deklaraciją ar kitus dokumentus, arba bet koku kitu neteisėtu būdu (kontrabanda) ir jeigu tai padarė didelės žalos, asmeniui už šios nusikalstamos veikos padarymą gali būti skiriama alternatyvi sankcijoje

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-130-699/2015.

¹⁴³ Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Latvijos leidinys*, 1998. [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. balandžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://likumi.lv/ta/id/88966/redakcijas-datums/2017/01/12>>.

numatyta bausmė: bauda su turto konfiskavimu arba be jo, viešieji darbai arba terminuotas laisvės atėmimas iki 1 metų.

To paties straipsnio 2 dalyje numatytas kontrabandą kvalifikuojantis požymis - grupės iš anksto susitarusių asmenų. Už šios nusikalstamos veikos padarymą gali būti skiriama sankcijoje numatyta alternatyvi bausmė: bauda su turto konfiskavimu arba be jo, viešieji darbai arba terminuotas laisvės atėmimas iki 4 metų.

Straipsnio 3 dalyje baudžiamoji atsakomybė numatyta už stambaus masto kontrabandą, padarytą organizuotos grupės. Už šios nusikalstamos veikos padarymą gali būti skiriama sankcijoje numatyta alternatyvi bausmė: terminuotas laisvės atėmimas nuo 2 iki 11 metų, su turto konfiskavimu arba be jo, su arba be probacijos priežiūra bandomajam laikotarpiui, ne ilgesniam nei iki 3 metų laikotarpiui, su teisės atėmimu vertis konkrečios rūšies verslo veikla arba tam tikros profesijos, arba teisės eiti tam tikras pareigas iki 5 metų laikotarpiui.

Atskiriame Latvijos Respublikos BK 190¹ straipsnyje numatyta speciali kontrabandos norma, kai per Latvijos Respublikos sieną gabenami ribotos arba uždraustos apyvartos daiktai, t.y. narkotinės ar psichotropinės medžiagos, narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakai (prekursoriai), radioaktyvios ir kenksmingos medžiagos, strateginės prekės, sprogmenys arba sprogstamosios medžiagos, ginklai arba šaudmenys. Už šio straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos padarymą sankcijoje numatyta alternatyvi bausmė: bauda su turto konfiskavimu arba be jo, viešieji darbai arba terminuotas laisvės atėmimas iki 5 metų.

To paties straipsnio 2 ir 3 dalyse įtvirtintos itin kvalifikuotos tokio pobūdžio kontrabandos sudėty. Šio straipsnio 2 dalyje griežtesnė baudžiamoji atsakomybė numatyta už minėtų daiktų kontrabandą, padarytą grupės iš anksto susitarusių asmenų arba stambiu mastu, todėl sankcijoje įtvirtinta tik laisvės atėmimo bausmė iki 10 metų, su arba be turto konfiskavimu. Minėto straipsnio 3 dalyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė, kai uždraustos ar ribotos apyvartos daiktų kontrabanda yra padaryta dalyvaujant organizuotoje grupėje ir už tokios nusikalstamos veikos padarymą sankcijoje numatyta alternatyvi bausmė: terminuotas laisvės atėmimas iki 12 metų, su turto konfiskavimu arba be jo ir probacijos priežiūrą iki trejų metų laikotarpiui, su teisės atėmimu verstis konkrečios rūšies verslo veiklą arba dirbti tam tikros profesijos darbą ar eiti tam tikras pareigas iki 5 metų laikotarpiui.

Švedijos Karalystėje baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą yra numatyta atskirame įstatyme¹⁴⁴. Minėto įstatymo 3 straipsnyje pateiktas kontrabandos apibrėžimas, t.y. tas, kas tyčia į Švedijos Karalystę įvežė arba išvežė iš jos, uždraustų importuoti ar eksportuoti prekių arba prekių, kurių importui arba eksportui nustatytos specialios sąlygos, jų nepateikiant muitinės kontrolei. Šios dalies sankcijoje numatyta alternatyvi bausmė: bauda arba terminuotas laisvės atėmimas iki 2 metų. Atsižvelgiant į kontrabandos padarymo aplinkybes ši nusikalstama veika gali būti pripažįstama smulki, už kurios padarymą numatyta bauda (4 straipsnis), arba kvalifikuota kontrabanda už kurios padarymą sankcijoje numatyta tik terminuota laisvės atėmimo bausmė nuo 6 mėnesių iki 6 metų (5 straipsnis).

Šio įstatymo 6 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už narkotinių medžiagų kontrabandą. Minėtame skyriuje numatyta pagrindinė, kvalifikuota ir privilegijuota narkotinių medžiagų kontrabandos sudėtis. Už nusikalstamos veikos padarymą 6 straipsnio 1 dalies sankcijoje numatyta terminuota laisvės atėmimo bausmė iki 3 metų, 2 dalyje numatyta alternatyvi bausmė sankcijoje – bauda arba terminuotas laisvės atėmimas iki 6 mėnesių, 3 dalyje numatyta bausmė sankcijoje yra terminuotas laisvės atėmimas nuo 2 iki 7 metų, o 4 dalyje numatyta bausmė sankcijoje yra terminuotas laisvės atėmimas nuo 6 iki 10 metų.

Taip pat labai svarbu pažymėti, kad šio įstatymo 7 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė ir už dėl neatsargumo padarytą kontrabandą, kurio sankcijoje numatyta alternatyvi bausmė – bauda arba terminuotas laisvės atėmimas iki 2 metų.

Vokietijos Federacinėje Respublikoje baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą yra numatyta Vokietijos Muitinės kodekso 373 straipsnyje¹⁴⁵. Įstatymo 373 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad bet koks asmuo išvengiantis importo ar eksporto mokesčių komerciniu pagrindu ar kas neteisėtai importuoja, eksportuoja arba gabena prekes komerciniu pagrindu pažeidžia monopolijos taisykles. Už nusikalstamos veikos padarymą sankcijoje numatyta terminuota laisvės atėmimo bausmė nuo 6 mėnesių iki 10 metų, o už mažiau pavojingos nusikalstamos veikos padarymą numatyta sankcijoje alternatyvi bausmė – terminuota laisvės atėmimo bausmė iki 5 metų arba piniginė bauda. Šio straipsnio 2 dalyje numatyta, kad asmuo kuris darydamas 1 dalyje numatytus veiksmus ir jis su savimi arba kitas asmuo nešasi šaunamąjį ginklą arba kitokį įrankį ir nori sutrukdyti ar įveikti kito asmens pasipriešinimą panaudodamas smurtą, arba grasindamas panaudoti

¹⁴⁴ Švedijos Karalystės įstatymas dėl bausmių už kontrabandą. 2000. [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://lagen.nu/2000:1225>>.

¹⁴⁵ Vokietijos Muitinės kodeksas. *Federacinės teisės laikraštis*, 2002. [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_ao/englisch_ao.html>.

smurtą, arba organizuotos grupės nariai sudarę tikslą pakartotinai išvengti importo arba eksporto mokesčių arba neteisėtai importuoti, eksportuoti prekes, padaro tokį veiksmą.

Šių skirtingų valstybių teisės aktų analizė leidžia teigti, kad tiek nusikalstamų veikų sudėties konstrukcija, nusikalstamos veikos požymių nurodymas kvalifikuotose ir privilegijuotose kontrabandos sudėtyse, tiek baudžiamoji atsakomybė yra labai įvairi.

Vienas iš pagrindinių baudžiamosios atsakomybės realizavimo būdų yra bausmės už nusikalstamą veiką paskyrimas, kuris yra neatsiejamas nuo LR BK specialiosios dalies, numatančio atsakomybę už padarytą nusikalstamą veiką sankcijos. Bausmės rūšies ir jos dydžio pasirinkimas yra teismo, nagrinėjančio baudžiamąją bylą, prerogatyva, tačiau individualizuodamas bausmę teismas yra saistomas bendrųjų bausmės skyrimo pagrindų (LR BK 54 straipsnis), bausmės paskirties (LR BK 41 straipsnio 2 dalis), kitų baudžiamajame įstatyme įtvirtintų bausmių skyrimo nuostatų. Taip pat pažymėtina, kad šių imperatyvų taikymui įtakos turi ir konstituciniai teisingumo ir teisinės valstybės, teisės į teisingą teismą proporcingumo bei kiti principai. Teismo pareiga paskirti teisingą bausmę įtvirtinta LR BK 41 straipsnio 1 dalies 5 punkte, kuriame nurodyta, kad bausmė turi užtikrinti ir teisingumo principo įgyvendinimą¹⁴⁶. Konstitucinė teisė į teisingą teismą *inter alia* reiškia ne tik tai, kad teismo proceso metu turi būti laikomasi baudžiamojo proceso teisės principų ir normų, bet ir tai, kad baudžiamajame įstatyme nustatyta ir teismo paskirta bausmė turi būti teisinga; baudžiamajame įstatyme turi būti numatytos visos galimybės teismui, atsižvelgus į visas bylos aplinkybes, asmeniui, padariusiam nusikalstamą veiką, paskirti teisingą bausmę. Neteisingos bausmės paskyrimas reikštų, kad yra pažeidžiama asmens teisė į teisingą teismą, taigi ir Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalis bei konstitucinis teisinės valstybės principas¹⁴⁷. Įstatyme numatytais atvejais nedraudžiama taikyti LR BK 62 straipsnio nuostatų ir skirti švelnesnę negu įstatymo numatytą bausmę¹⁴⁸.

Skiriant bausmę nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui realiai įgyvendinama baudžiamoji teisė ir baudžiamojo įstatymo paskirtis¹⁴⁹. Spręsdamas bausmės paskyrimo klausimą teismas privalo atidžiai ir atsakingai įvertinti reikšmingas aplinkybes: padarytos

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisės tyrimų ir apibendrinimo departamentas. 2010 m. spalio 18 d. „Teismų praktikos skiriant bausmes už kontrabandą (Baudžiamojo kodekso 199 straipsnis) tyrimas“. Teismų praktika, Nr. 34.

¹⁴⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2003 m. birželio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 45 straipsnio (1998 m. Liepos 2 d. redakcija) ir 312 straipsnio 3 dalies (1998 m. Vasario 3 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Valstybės žinios, Nr. 57-2552.

¹⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“. Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003.

¹⁴⁹ PIESLIAKAS, V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai. Vilnius: Justitia, 2008, p. 245.

nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, nusikalstamos veikos baigtumą, kaltininko asmenybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes ir kitas reikšmingas aplinkybes, bei skirti tik tos rūšies ir tokio dydžio bausmę, kuri nustatyta LR BK specialiosios dalies straipsnio, numatančio atsakomybę už nusikalstamą veiką, sankcijoje, atsižvelgdamas į LR BK bendrosios dalies nuostatas. Teismui suteikiama plati diskrecijos teisė įvertinti kontrabandos pavojingumo laipsnį ir paskirti kaltininkui teisingą bei individualizuotą bausmę. Teismas skirdamas bausmę turi įvertinti nagrinėjamos bylos aplinkybes ir jų įtaką skirtinos bausmės dydžiui ir rūšiai, vadovaudamasis LR BK 54 straipsnio 2 dalimi:

1. Bausmės skyrimas atsižvelgiant į kontrabandos pavojingumo laipsnį.

Skirdami bausmę, teismai vadovaujasi BK 54 straipsnio 2 dalies 1 punktu, atsižvelgia į nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį: įvertina kėsinosi dalyką, nusikalstamos veikos padarymo būdą, laiką, vietą, tyčios rūšį, panaudotus įrankius bei priemones, žalos dydį ir kt.¹⁵⁰. Šios veikos aplinkybės vertinant leidžia nustatyti konkrečios nusikalstamos veikos didesnį arba mažesnį pavojingumo laipsnį. Teismas įvertinęs padarytos veikos pavojingumo laipsnį parenka skirti griežtesnę arba švelnesnę bausmę ir dydį, vadovaudamasis savo teisine sąmone ir nuožiūra.

Vertindamas padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, teismas atkreipė dėmesį į tai, kad kontrabandos dalyko vertė 70 161 Lt (20 320 Eur) ne nežymiai, o daugiau kaip du kartus viršija 250 MGL dydžio sumą. A. M. nuteistas pagal LR BK 199 straipsnio 1 dalį laisvės atėmimu dvejiems metams¹⁵¹. Teismo priimtame sprendime motyvuojant didesnį kontrabandos pavojingumą, pagrindinis dėmesys teikiamas kontrabandos dalyko mastui.

2. Bausmės skyrimas atsižvelgiant į kaltės formą ir rūšį.

Įstatymo nuostata, kuria reikalaujama atsižvelgti į nusikalstamos veikos kaltės formą ir rūšį, įtvirtinta BK 54 straipsnio 2 dalies 2 punkte. Šis imperatyvas teismų praktikoje turėtų būti suprantamas kaip įpareigojimas nustatyti, kokia kaltės forma (tyčia ar neatsargumu) ir konkrečios formos rūšimi (tiesiogine, apibrėžta ar neapibrėžta, staiga susiformavusia ar iš anksto apgalvota tyčia, nusikalstamu pasitikėjimu ar nusikalstamu nerūpestingumu) padaryta nusikalstama veika¹⁵². Teismas pats savarankiškai sprendžia

¹⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisės tyrimų ir apibendrinimo departamentas. 2010 m. spalio 18 d. *“Teismų praktikos skiriant bausmes už kontrabandą (Baudžiamojo kodekso 199 straipsnis) tyrimas“*. Teismų praktika, Nr. 34.

¹⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 17 d. *nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-510-507/2015*.

¹⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisės tyrimų ir apibendrinimo departamentas. 2010 m. spalio 18 d. *“Teismų praktikos skiriant bausmes už kontrabandą (Baudžiamojo kodekso 199 straipsnis) tyrimas“*. Teismų praktika, Nr. 34

kokia kaltės forma ir rūšimi nusikalstama veika padaryta, kadangi sankcijos už tyčinius nusikaltimus yra griežtesnės.

E. Š. pats vartojo narkotines medžiagas, taip pat teismui ištyrus ir išnagrinėjus kitas reikšmingas aplinkybes, kurių visuma leido padaryti pagrįstą išvadą, kad E. Š. suvokė, jog jis disponavo labai dideliu kiekiu psichotropinių medžiagų, siekė, jog pareigūnai nesužinotų apie neteisėtai gabentą psichotropinę medžiagą (496,71 g miltelių, turinčių savo sudėtyje labai didelį kiekį psichotropinės medžiagos – 478,33 g (96,3 proc.) sintetinio kanabinoideo JWH-307) per Lenkijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos valstybių sienas bei norėjo taip veikti, tikslą neteisėtai kontrabandos būdu gabenti psichotropinę medžiagą. Tai suponuoja, kad E.Š. veikė tiesiogine tyčia. E.Š. nuteistas pagal LR BK 199 straipsnio 2 dalį – trejiems metams laisvės atėmimo, 260 straipsnio 3 dalį dvylikai metų laisvės atėmimo ir teismas paskyrė subendrinta dvylika metų laisvės atėmimo bausmę¹⁵³.

3. Bausmės skyrimas atsižvelgiant į padarytos nusikalstamos veikos motyvus ir tikslus įtvirtinta BK 54 straipsnio 2 dalies 3 punkte.

Tikslai ir motyvai, taip pat kaip kaltė yra nusikalstamos veikos sudėties požymiai, tačiau rečiau formuojami. Tam tikri motyvai ir tikslai yra atsakomybę lengvinančios arba sunkinančios aplinkybės.

N. G. nuteistas už tai, kad veikdamas bendrininkų grupe su ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais asmenimis, turėdamas tikslą per Lietuvos Respublikos valstybės sieną išvengiant muitinės kontrolės, t. y. kontrabanda, pergabenti cigaretes, ir atgabenus šias cigaretes į Lietuvos Respublikos teritoriją neteisėtai jomis disponuoti. N. G. ruošėsi iš anksto padaryti šią nusikalstamą veiką už pažadėtą konkretų piniginių atlygį, t. y. veikė dėl savanaudiškų paskatų. N.G. nuteistas pagal BK 199 straipsnio 1 dalį ir jam paskirta laisvės atėmimo vieneriems metams ir šešioms mėnesiams bausmė¹⁵⁴.

4. Bausmės skyrimas atsižvelgiant į padarytos nusikalstamos veikos stadiją nuostata įtvirtinta BK 54 straipsnio 2 dalies 4 punkte.

Teismai skirdami bausmes, be kitų aplinkybių turi įvertinti nusikalstamos veikos stadiją ir be bendrųjų bausmės skyrimo pagrindų vadovautis ir LR BK 57 straipsniu, kuriame įtvirtintas bausmių skyrimas už rengimąsi ir pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką. Bausmė skiriama bendra tvarka, tačiau atsižvelgiant į kaltininko veiksmų pavojingumą, kiek nusikalstamas kėsinimasis įgyvendintas, priežastys, dėl kurių

¹⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-677/2016.

¹⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-688/2012.

nusikalstama veika nebuvo baigta. Įstatyme numatyta pareiga skirti mažesnę arba švelnesnę bausmę, kai nusikaltimas pasibaigė perėjus į rengimosi ar pasikėsinimo stadiją. Šių aplinkybių įtaką vertinama teismo nuožiūra. Taip pat gali būti tokia aplinkybių įtaka, kad teismas už kėsinimąsi daryti nusikalstamą veiką gali skirti ir griežtesnę bausmę. Aukštesnės instancijos teismai turi teisę keisti žemesnių teismų sprendimus ir perkvalifikuoti veiką iš baigto nusikaltimo į pasikėsinimą ir švelninti paskirtą bausmę, būtent tokiu pagrindu.

LAT pakeitė apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir M. V. padarytą veiką (t.y. gabeno 453,614 g psichotropinės medžiagos – metamfetamino), perkvalifikuoti iš BK 22 straipsnio 1 dalies, 199 straipsnio 2 dalies į 21 straipsnio 1 dalį, 199 straipsnio 2 dalį ir paskirti laisvės atėmimą ketveriems metams¹⁵⁵.

5. Bausmės skyrimas atsižvelgiant į kaltininko asmenybę nuostata įtvirtinta BK 54 straipsnio 2 dalies 5 punkte.

Būtinumas individualizuojant bausmę atsižvelgti į socialinius-demografinius, socialinius-funkcinius, teisinius ir kitus kaltininko asmenybę apibūdinančius požymius yra teisingos bausmės pasirinkimo sąlyga. Teismai vertindami nusikalstamą veiką padariusio asmens asmenybę, turi išskirti asmenybės požymius, lemiančius pavojingumą, ir požymius kuri tam įtakos neturi. Kaltininko pavojingumą nulemia požymiai, apibūdinantys jį iki nusikalstamos veikos (ankstesni nusikaltimai ar kiti teisės pažeidimai, polinkis į girtavimą, narkotikų ar kitų svaiginamųjų priemonių vartojimas, vertybinė orientacija, požiūris į darbą, šeimą, mokslą, asmens charakteristika ir panašiai), nusikalstamos veikos padarymo metu (ar apsvaigęs nuo alkoholio ar narkotinių medžiagų, ar blaivus, nusikaltimo darymo būdas, įrankiai ir priemonės, laikas, vieta, padarinių sunkumas, kaltės forma, nusikaltimo tikslas, motyvas ir panašiai) ir po nusikalstamos veikos padarymo (atvykimas ir prisipažinimas, gailėjimasis, padėjimas išsiaiškinti nusikalstamą veiką ir kitus bendrininkus, žalos atlyginimas ir panašiai)¹⁵⁶. Galima atsižvelgti ir į kitus asmenybę apibūdinančius požymius, kaip amžius, šeimyninė padėtis, lytis, išsilavinimas, sveikatos būkle. Teismai vertindami turi atsižvelgti ne tik į kaltininko asmenybę, tačiau vertindamas turi atsižvelgti į nusikaltimo pobūdį, nes aplinkybės gali turėti skirtingą reikšmę vertinant aplinkybes ir skiriant bausmę.

Teismas konstatavo, kad nuteistasis R. E. turi nuolatinį darbą, anksčiau neteistas, nebaustas už administracinius teisės pažeidimus, jauno amžiaus, teigiama apibūdinamas,

¹⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-133-696/2015.

¹⁵⁶ PIESLIAKAS, V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai. Vilnius: Justitia, 2008, p. 273.

saistomas šeimos ryšių. Dėl to darytina išvada, kad nagrinėjamas nusikaltimas nebuvo dėsninga jo ankstesnio gyvenimo pasekmė, o nuteisėtojo R. E. pozityvus elgesys parodo mažesnę jo asmenybės pavojingumą. Be to, teismas įvertino ir tai, kad R.E. ilgalaikis atskyrimas nuo darbo, šeimos ir visuomenės gali neigiamai paveikti jo socialinius ryšius, darbo santykius¹⁵⁷. Teismas įvertinęs kaltininko asmenybę, kad K.T. anksčiau ne kartą teistas už tyčinių nusikaltimų padarymą, baustas administracine tvarka, nedarba¹⁵⁸.

6. Bausmės skyrimas atsižvelgiant į asmens kaip bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką formą ir rūšį nuostata įtvirtinta BK 54 straipsnio 2 dalies 6 punkte.

Nemažai nusikalstamų veikų padaro keli bendrininkaujantys asmenys. Teismai atsižvelgia į kiekvieno bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką rūšį (vykdytojas, organizatorius, kurstytojas, padėjėjas), jo vaidmenį (veiksmų reikšmingumas ir indėlis) ir pobūdį (veiksmų intensyvumas, aktyvumas), taip pat bendrininkų grupę (bendrininkų ar organizuota grupė)¹⁵⁹. Organizuotos grupės nariams skiriama griežtesnė bausmė negu bendrininkų grupės nariams¹⁶⁰. Teismas vadovaudamasis teisine sąmone bei įvertinęs kiekvieno dalyvavusio asmens vaidmenį ir indėlį į nusikaltimą sprendžia bausmės skyrimo skirtingų rūšių bendrininkams arba bendravykdytojams klausimą. Taip pat vertinama bendrininkų bendros nusikalstamos veiklos eigą siekiant bendro nusikalstamo rezultato.

Teismas įvertino tai, kad nuteisėtojo atsakomybę lengvinančių aplinkybių nenustatyta, nuteisėtojo atsakomybę sunkinančia aplinkybe yra pripažinta tai, kad nusikalstamą veiką jis padarė veikdamas bendrininkų grupę (A.M. pripažintas bendravykdytoju), taip pat jo padaryta veika priskiriama prie sunkių tyčinių nusikaltimų¹⁶¹.

7. Bausmės skyrimas atsižvelgiant į atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes nuostata įtvirtinta BK 54 straipsnio 2 dalies 7 punkte.

Parentant skirtinos bausmės dydį svarbios atsakomybę lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės. Šios aplinkybės turi įtakos skiriant bausmę bausmės rūšies ir dydžio požiūriu. Jos susijusios su kaltininko arba nusikalstamos veikos pavojingumu, arba su kaltininko asmenybės pavojingumu. Kai atsakomybę lengvinančios ar

¹⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-696/2016.

¹⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-544/2014.

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisės tyrimų ir apibendrinimo departamentas. 2010 m. spalio 18 d. "Teismų praktikos skiriant bausmes už kontrabandą (Baudžiamojo kodekso 199 straipsnis) tyrimas". Teismų praktika, Nr. 34

¹⁶⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 58 straipsnio 2 dalis. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741.

¹⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-133-696/2015.

sunkinančios aplinkybės sutampa su nusikalstamos veikos sudėties pagrindiniais, arba kvalifikuojamaisiais požymiais, tokiais atvejais jos negali būti byloje pakartotinai vertinamos kaip atsakomybę lengvinančios arba sunkinančios aplinkybės. Atsakomybę sunkinančios aplinkybės įtvirtintos LR BK 60 straipsnyje ir teismas negali pripažinti atsakomybę sunkinančia aplinkybe tokia faktinės aplinkybės, kuri nėra numatyta minėtame straipsnyje, o atsakomybę lengvinančios numatytos LR BK 59 straipsnyje, tačiau lengvinančia aplinkybe teismas gali pripažinti ir tokią, kuri nėra įtvirtinta minėtame straipsnyje. Atsakomybę lengvinančiai aplinkybe pripažįstama tai, jog kaltininkas visiškai prisipažino padaręs nusikalstamą veiką ir nuoširdžiai gailisi arba padėjo išaiškinti šią veiką ar joje dalyvavusius asmenis¹⁶². Teismas skirdamas bausmę, kai yra atsakomybę lengvinančių ar (ir) sunkinančių aplinkybių turi vadovautis LR BK 61 straipsniu. Teismas įvertinęs atsakomybę lengvinančias ar (ir) atsakomybę sunkinančias aplinkybes, jų kiekį, pobūdį ir tarpusavio santykį, taip pat kitas bendrąsias bausmės skyrimo nuostatas, motyvuotai parenka griežtesnę ar švelnesnę bausmės rūšį, taip pat skiriamos bausmės dydį, skaičiuodamas nuo jos vidurkio.

Teismas, motyvuotai pažymėjo, kad: nuteistasis D. R. prisipažino per valstybės sieną gabenęs kontrabandą tik po to, kai buvo surinkti neginčytini įrodymai, jis viso bylos proceso metu tik iš dalies pripažino esmines numatyto nusikaltimo aplinkybes, teigdamas, kad nežinojo ir nesuprato, jog per valstybės sieną gabena didelį kiekį narkotinių medžiagų. Pagal BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punktą kaltininko prisipažinimas teismo vertinamas kaip atsakomybę lengvinanti aplinkybė tada, kai jis savo nori, o ne dėl byloje surinktų įrodymų, prisipažįsta esmines jam inkriminuojamo nusikaltimo faktines aplinkybes ikiteisminio tyrimo ar teismo nagrinėjimo metu. Teismas D. R. atsakomybę lengvinančių aplinkybių nenustatė. Nuteistajam pagal LR BK 199 straipsnio 2 dalį paskirta ketverių metų laisvės atėmimo bausmė, kuri yra mažesnę nei straipsnio sankcijoje numatytos laisvės atėmimo bausmės vidurkis¹⁶³.

Teismas vykdydamas teisingumą, turi pareigą konstatuoti, kad baudžiamojo įstatymo uždrausta veika tikrai buvo padaryta, įvertinti bausmės individualizavimui turinčių aplinkybių visumą (LR BK 54 straipsnio 2 dalis), nuspręsti, kad kaltinamasis yra kaltas dėl veikos padarymo, kaltu pripažintam asmeniui paskirti teisingą bausmę. Remiantis formuojama teismų praktika, galima tvirtinti, kad į kai kurias aplinkybes

¹⁶² PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai*. Vilnius: Justitia, 2008, p. 277.

¹⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-78/2014.

neatsižvelgiama skiriant bausmes už kontrabandą , nors įstatymai imperatyviai reikalauja įvertinti bausmės individualizavimui reikšmės turinčių aplinkybių visetą.

IŠVADOS

1. Kontrabandos straipsnis buvo dažnai keičiamas. Pakeitimai buvo susiję su nusikalstamų veikų sudėčių požymių pakeitimais bei už tokių veikų padarymą taikomomis sankcijomis. Pakeitimams taip pat turėjo įtakos teisės aktai, kuriuose buvo įtvirtintas kontrabandos nusikaltimas. Atsižvelgus į įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už kontrabandos nusikaltimą, pasireiškia akivaizdi bausmių griežtėjimo tendencija, išplėstos sankcijos bausmių ribos ir dydžiai.

2. Kontrabanda – neteisėtas prekių ar kitų privalomų pateikti muitinei daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos sieną ir neteisėtumas, pasireiškia kaip tokie daiktai yra gabenami arba apeinant muitines, arba per muitines postus, bet tuos daiktus nuslepiant nuo muitinio tikrinimo. Šis nusikaltimas - vienas iš pavojingiausių ir labiausiai paplitusių nusikaltimų ekonomikai ir verslo tvarkai, kuriuo padaroma didelė žala valstybės ekonomikai, finansų sistemai ir visų žmonių gerovei.

3. Baudžiamosios atsakomybės taikymas už kontrabandą neturėtų būti toks formalus. Ne kiekviena veika formaliai atitinkanti kontrabandos požymius, pripažintina nusikalstama. Teismų praktikoje kartais kyla problemų dėl kaltininko tyčios kryptingumo ir nusikalstamos veikos baigtumo momento nustatymo. Kitų kontrabandos požymių, t.y. objekto, dalyko, subjekto vertinimas teismų praktikoje yra realizuojamas tinkamai.

4. Kontrabandos mažesnį arba didesnį pavojingumą lemia specialaus kontrabandos gabenimas neturint leidimo jas gabenti. Kvalifikuotos sudėties dalykas - specifiniai daiktai, kurie turi padidintą pavojaus šaltinį ir yra išvardinti LR BK 199 straipsnio 3 dalyje, kurių sąrašas yra baigtinis. Privilegijuotos sudėties dalykas – tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatymo nurodytos medžiagos, kurios skatina arba slopina organizmo fizinę ir psichinę veiklą. Baudžiamoji atsakomybė iškyla gabenant nors vieną tokį daiktą neatsižvelgiant į gabenamų daiktų kiekį ir vertę. Požymiai iš esmės yra suprantami teisingai.

5. Pagrindiniai kriterijai atibojant kontrabandą nusikaltimą nuo kontrabandos administracinio nusižengimo praktikoje - skirtingas dalykas, didinantis pavojingumo laipsnį, kuris faktiškai konstatuojamas, nusikalstamosiose kontrabandos veikose. Dalykas ir bendra neteisėtai gabenamų prekių muitinė yra pagrindiniai kriterijai.

6. Įvertinus teismų praktiką skiriant bausmes už kontrabandą, galima vertinti, kad teismai ne visais atvejais taiko bendruosius bausmės skyrimo pagrindus reglamentuojančio LR BK 54 straipsnyje. Nors įstatymai reikalauja imperatyviai, kad LR BK 54 straipsnio 2 dalies visi 7 punktai būtų aptarti ir įvertinti. Teismų praktika rodo, kad

dažniausiai skiriant bausmę lemiamą reikšmę turi pavojingumo laipsnis, kaltininko asmenybę apibūdinančios aplinkybės, kontrabandos dydis ir padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnis, atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes ir kitas. Iš teismo pasirinktų formuluočių dėl kontrabandos baudžiamumo galima pažymėti, kad skiriant bausmes ne visais atvejais tinkamai įvertinama kaltės forma ir rūšis bei nusikalstamos veikos padarymo stadiją.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. Tarptautinė konvencija „Dėl tarpusavio administracinės pagalbos užkertant kelią muitinės įstatymų pažeidimams, vykdant šių pažeidimų tyrimą ir su jais kovojant“. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 94-2923.
2. Tarptautinė konvencija „Prieš dopingo vartojimą sporte“. *Valstybės žinios*, 2006, nr.65-2390.
3. 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 273/2004 dėl narkotinių medžiagų pirmtakų (prekursorių). Europos Sąjungos oficialus leidinys OL L, 2004, nr. 47.
4. 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1889/2005 „Dėl grynųjų pinigų, įvežamų į Bendriją ar išvežamų iš jos, kontrolės“. Europos Sąjungos oficialus leidinys L, 2005-11-25, nr. 309.
5. 2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas. Europos Sąjungos oficialus leidinys OL L, 2013-10-10, nr. 269.
6. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741.
7. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.
8. *Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas*. Vilnius, 1978.
9. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. *Teisės aktų registras*, 2015-07-10, Nr. 11216.
10. Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Latvijos leidinys*, 1998. [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. balandžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://likumi.lv/ta/id/88966/redakcijas-datums/2017/01/12>>.
11. Vokietijos Muitinės kodeksas. *Federacinis mokesčių laikraštis*, 2002. [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_ao/englisch_ao.html>.
12. Švedijos Karalystės įstatymas dėl bausmių už kontrabandą. 2000. [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. balandžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://lagen.nu/2000:1225>>.
13. Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2015-05-15, Nr. 7406.

14. Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatymo Nr. VIII-1207 pakeitimo įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2015-07-07, Nr. 11089.
15. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 9-215.
16. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 13-467.
17. Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 17-701.
18. Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 11-239.
19. Lietuvos Respublikos strateginių prekių kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 128-6052.
20. Lietuvos Respublikos nuodingųjų medžiagų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, nr. 64-2330.
21. Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 8-161.
22. Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 73-2517.
23. Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 42-1192.
24. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 14-352.
25. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1990, nr. 31-740.
26. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, baudžiamojo proceso ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1993, nr. 5-90.
27. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, baudžiamojo proceso ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1993, nr. 26-597.
28. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1994, nr. 60-1182.
29. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1995, nr. 59-1477.

30. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8(1), 11, 26, 35, 49, 54, 55, 207, 231, 231(2), 231(3), 232(1), 232(2), 232(4), 232(5), 232(6), 234, 234(1), 234(2), 234(3), 234(4), 236, 285, 287, 288, 289, 290, 294, 295, 312 straipsnių pakeitimo ir papildymo 132(1), 214(1), 312(1), 312(2) straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 17-397.
31. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8(1), 11(1), 45, 53(1), 232(1), 232(2), 232(5), 232(8), 312, 321(2) straipsnių pakeitimo, 232(3) straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir kodekso papildymo 340(1) straipsniu, įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 9-1258.
32. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 1981, 1982, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256(1), 257(1) straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 81-3309.
33. Lietuvos muitinių įstatai. *Vyriausybės žinios*. Kaunas, 1924, Nr. 164
34. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 160, 199 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 276¹, 276², 276³ straipsniais įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2015-05-18, nr. 7560.
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1424 „Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 165-6031.
36. Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos direktoriaus įsakymas „Dėl importuojamų prekių muitinio įvertinimo kontrolės taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 70-2475.
37. Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos generalinio direktoriaus įsakymas „Dėl importuojamų naudotų transporto priemonių muitinio įvertinimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 78-3259.
38. Lietuvos Respublikos muitinės veiklos 2016 m. veiklos ataskaita. [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.cust.lt/mport/failai/veikla/ataskaitos/2016_Ataskaita.pdf>.

Specialioji literatūra

39. ABRAMAVIČIUS, A. *Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą*: Teisė, 2003, nr. 48.
40. ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 3-asis papildytas leidimas, 2003.
41. ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2-asis papildytas leidimas, 1998.
42. ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009.
43. ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213-330 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010.
44. ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2-asis papildytas leidimas, 2001.
45. ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
46. BABACHINAITĖ, G., et al. *Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
47. BEKARIJA, Č. *Apie nusikaltimus ir bausmes*. Vilnius: Mintis, 1992.
48. DRIGOTIENĖ, V.; VAITEKŪNAS, E.; ir GROCKIS, R. *Kontrabandos ir Muitinės apgaulės ikiteisminis tyrimas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, 2005.
49. FOMENKO, E.; GENYS, N. *Šešėlinė ekonomika. Kontrolės rezultatai ir tendencijos: 2009-2014 metai*. Vilnius, 2015.
50. GORBATKOV, A. *Kontrabandos kriminalistinė charakteristika: daktaro disertacija*. Teisė. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2001, nr. 39.
51. Lietuvių kalbos institutas. *Lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus, žiūrėta 2017m. vasario 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>.
52. *Lietuvos įstatymai: sistemizuotas įstatymų, instrukcijų ir įsakymų rinkinys*. Kaunas, 1992.
53. MALINAUSKAITĖ, J.; ŠULIJA, G.; ir ŠULIJA, V. *Kontrabanda Lietuvoje: kriminologinės, socialinės, ekonominės, teisinės problemos ir kontrolės perspektyvos. Teisės problemos*. 2001, Nr.4.

54. MALINAUSKAITĖ, J.; ŠULIJA, G.; ir ŠULIJA, V. *Kontrabanda: Kontrolė ir prevencija Lietuvoje*. Vilnius: Teisės institutas, 2002.
55. MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; ir TAMINSKAS, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.
56. MISIŪNAS, J. *Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. Kontrabanda. Teisės problemos*. 1997, nr. 2-18.
57. MISIŪNAS, J. *Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. Kontrabanda. Verslo ir komercinė teisė*. 1999, nr. 4-5.
58. PEČKAITIS, J. S.; JUSTICKIS, V. Baudžiamoji atsakomybė už narkotikų kontrabandą: teoriniai ir praktiniai aspektai. Iš *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universitetas Teisės fakultetas, 2016.
59. PETROVAS, F. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius, 1969.
60. PIESLIAKAS, V. *Baudžiamoji atsakomybė kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys*. Vilnius: Jurisprudencija, 2007, t. 8(98), p. 7-12.
61. PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai*. Vilnius: Justitia, 2008.
62. PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2009.
63. PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius, 1996.
64. POVILAUŠKIENĖ, D. *Teisė ir muitinės veikla*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2006.
65. RADŽIŪKYNAS, J. *Importuojamų prekių muitinio įvertinimo kontrolė Lietuvos muitinėje Europos bendrijos muitinių strategijos kontekste*. Vilnius: Jurisprudencija, 2005, t. 73(65), p. 48–57.
66. RADŽIŪKYNAS, J. *Importuojamų prekių muitinis įvertinimas*. Vilnius, 1997.
67. SARAPIENĖ, S.; ir AVIŽIENIS, J. Š. *Muitinės procedūros*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2008.
68. VAITKEVIČIŪTĖ, V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius, 1999.
69. VALIKONYTĖ, I.; LAZUTKA, S.; GUDAVIČIUS, E. *Pirmasis Lietuvos Statutas (1529 m.)*. Vilnius, 2001.
70. VERŠEKYS, P. Vertinamieji požymiai nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai sudėtyse. Iš *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių baudžiamosios*

teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys. Vilnius: Vilniaus universitetas Teisės fakultetas, 2016, p. 233-252.

71. Коржанский, Н. *Объект посягательства и квалификация преступлений*. Волгоград, 1976.

72. *Сводъ Законовъ Российской Империи*, Т. XVI, Москва, 1997.

73. *Советское уголовное право, часть общая*. Москва, 1982.

74. Сучков, Ю.И. *Таможенные преступления*. Калининград, 2000.

Teismų praktika

75. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *2003 m. birželio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 45 straipsnio (1998 m. Liepos 2 d. redakcija) ir 312 straipsnio 3 dalies (1998 m. Vasario 3 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai*. Valstybės žinios, Nr. 57-2552.

76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos byloje“. Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003.

77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisės tyrimų ir apibendrinimo departamentas. *2010 m. spalio 18 d. „Teismų praktikos skiriant bausmes už kontrabandą (Baudžiamojo kodekso 199 straipsnis) tyrimas“*. Teismų praktika, Nr. 34.

78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2010 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-345/2010*.

79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2011 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50/2011*.

80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-303/2011*.

81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2012 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7/2012*.

82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2012 m. spalio 30d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-12/2012*.

83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2012 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-520/2012*.

84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2012 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-564/2012*.

85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2012 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-688/2012*.

86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-20/2013.
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-148/2014.
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-46/2014.
89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-78/2014.
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-544/2014.
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-568/2014.
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-604/2014.
93. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-128-677/2015.
94. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-68-788/2015.
95. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-60-788/2015.
96. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-133-696/2015.
97. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-130-699/2015.
98. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-510-507/2015.
99. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-677/2016.
100. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-696/2016.
101. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-103-976/2016.
102. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-436-489/2016.

103. Druskininkų miesto apylinkės teismas. 2017 m. kovo 13 d. nutarimas administracinio nusižengimo byloje Nr. A8.-67-418/2017.
104. Šakių rajono apylinkės teismas. 2017 m. kovo 14 d. nutarimas administracinio nusižengimo byloje Nr. A8.-148-876/2017.
105. Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2017 m. kovo 21 d. nutarimas administracinio nusižengimo byloje Nr.A8.-2017-295/2017.

SANTRAUKA

Magistro darbo tema – baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą. Kontrabandos nusikaltimai ir nusižengimai apibrėžiami kaip neteisėtas prekių ar kitų daiktų gabenimas per valstybės sieną. Baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą apibrėžia LR BK 199 straipsnis. Pagrindinis šio darbo tikslas yra išanalizuoti kontrabandos nusikaltimo sudėtį ir baudžiamosios atsakomybės taikymo už kontrabandą ypatumus.

Pirmoje magistro darbo dalyje norint geriau atskleisti kontrabandos nusikalstamos veikos sudėties požymius yra išnagrinėta kontrabandos samprata ir raida. Išanalizuoti teisės šaltiniai, kurie turėjo įtakos papildant ir pakeičiant dispoziciją, formuoti dabartinę kontrabandos sudėtį.

Antra magistro darbo dalis yra svarbiausia, kurioje atlikta pagrindinės kontrabandos sudėties analizė remiantis teisės doktrinos ir galiojančiais Lietuvos Respublikos teisės aktais, bei naujausia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika. Remiantis įstatymais atskleistos kontrabandos sudėties požymių pagrindinės sąvokos, naudojant teismų praktika pateikti kvalifikavimo probleminiai aspektai, taip pat teisingas pagrindinės kontrabandos sudėties požymių visumos vertinimas teismų praktikoje.

Trečia magistro darbo dalis skirta kvalifikuojančių ir privilegijuojančių kontrabandos požymių analizei.

Ketvirtoje magistro darbo dalyje pateikti pagrindiniai baudžiamosios ir administracinės atsakomybės už kontrabandą atribojimo kriterijai.

Penktoje magistro darbo dalyje nagrinėjamos bausmių skyrimo nuostatos bei kitų su baudžiamosios atsakomybės už kontrabandą nuostatų taikymu teismų praktikoje. Aptarti pagrindiniai požymiai kurie vertinami teismų praktikoje kvalifikuojant veikas ir skiriant bausmes, taip pat kvalifikavimo probleminiai aspektai.

SUMMARY

This work for the Master's degree deals with the criminal liability for smuggling. Crime and offences of smuggling are defined as illegal transportation of goods or other objects across the borders of the state. Criminal liability is defined in the Article 199 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania. The main aim of the work is to carry out an investigation in the composition of smuggling as a crime and in the peculiarities of applying criminal liability for smuggling.

In the first part of the work the concept of smuggling and the development of this concept are presented. This is necessary to reveal the indications of criminal deed in smuggling. Legal sources which had an impact on supplementing and changing the disposition as well as on formulating the present composition of smuggling are analysed.

The second part of the work is considered the most important. It presents the analysis of the main components of smuggling. This analysis is performed referring to the legal doctrine and the legal acts which are in power at present, as well as to the newest practice of the Supreme Court of Lithuania. The main notions of smuggling, its components, their main indications and problematic aspects as well as qualifications are revealed using the examples from the legal practice. This part also presents the fair assessment of smuggling, its main composition and indications as the whole in practice.

The third part of the work is dedicated to the analysis of the qualifying and privileged indications of smuggling in practice.

The fourth part of the work deals with the main criteria for the delimitation of criminal and administrative liability for smuggling.

The final part of the work focuses on the attitude towards imposing punishment. Different attitudes towards criminal liability and their application in practice of courts are also described. The main indications which are assessed in practice of courts while qualifying a deed of crime and attaching it with an appropriate punishment, the most problematic aspects of such qualification are revealed as well.